

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
21/2016
28. máj 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVENSKÍ SPISOVATELIA
UŽ ZNOVA SPOLUPRACUJÚ
Strana 4.

ÚVEROVÁ HITPARÁDA
A VKLADOVÁ MAŠKARÁDA
Strana 5.

PARLAMENT POTREBUJE
PLATFORMU SLUŠNOSTI
Strana 6.

POVSTANIE JU ZAVALILO
NEĽUDSKOU ZLOBOU
Strana 8.

ARCHITEKT VLADIMÍR KARFÍK
STAVAL PRVÉ MRAKODRAPY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Ak sa len nič neočakávané nezomelie, tento rok nás navštívi rekordný počet cudzincov. Aj keď turizmus na Slovensku nikdy nebol v centre pozornosti vládnych orgánov, nepatrí do predvolebných programov, ministerstvá si ho podávali ako horúci zemiak, ba ani slovenská tlač mu nevenovala úmernú pozornosť – a predsa sa mu začína dariť. Úsilie podnikateľov a pracovníkov v slovenskom cestovnom ruchu sa oplátiť: vlni nás navštívilo štyri milióny dvestotisíc cudzincov, tento rok sa ich počet priblíži k počtu obyvateľov Slovenska – zdá sa, že k nám príde takmer päť miliónov hostí.

Ožilo kúpeľníctvo aj napriek tomu, že, povedzme, ešte nedávno moderné a pritažlivé kúpele Sliach, navyše s liečbou civilizačných ochorení (kardiovaskulárnych a neurologických), zostali v dlhých privatizačných zápasoch, brutálne vedených od Mečiarových čias, že veľa sympatických stredísk v čarovnom prostredí ticha (Korytnica, Číz, Stós atď.) upadá do zabudnutia, a niektoré už ani nejestvujú. Začína sa rentovať úsilie stoviek staviteľov malých penziónov, ktoré zároveň dali tisícim ľuďom v krásnych, ale biednych kútoch našej vlasti obživu. Vracajú sa investície do akvaparkov, budovaných na termálnych prameňoch – tých je stále veľa nevyužitých na juhu Slovenska, pod tatranským oblúkom aj inde, mnohé sú aj navrhované a zaštrpované, čakajú len na podnikateľa. Vydarili sa zábery odvážnych staviteľov vlekov a sedačiek i napriek tomu, že zimy sú u nás čoraz kratšie. Nevidaným spôsobom ožili hrady a zámky – už to nie sú len stavebné pamiatky minulosti, ale aj pritažlivé scény našich národných dejín. Svoje miesto v cestovnom ruchu si nachádza celá paleta slovenského ľudového umenia až po gastronómiu. Kto by to bol pred rokom-dvoma povedal, že len dve najväčšie slovenské letiská budú v roku 2016 vybavovať cestujúcich do tridsiatich siedmich až štyridsiatich stálych cieľov, nehovoriac o desiatkach charterových letov.

Turizmu sa jednoducho začína dariť – a to sme ešte stále nedokázali spojiť východ a západ našej krajiny diaľnicou ani priblížiť naše horstvá rýchlostnými cestami z juhu Európy. Dá sa mu aj bez väčšej politickej podpory, aj bez očakávaných daňových úľav. O čo by však boli výsledky lepšie, ak by štát na turizmus nezabúdali!

Ján ČOMAJ

Neboli to prvé slovenské požiadavky, ale prvé mali reálny ohlas Memorandové zhromaždenie – predzvest' Matice

Ján ČOMAJ – Ilustrácie: archív SNN

Stopäťdesiatpäť rokov uplynulo, čo sa 6. a 7. júna 1861 zišlo v Martine vyše šesťtisíc zástupcov národa na stretnutí, ktoré sa do histórie zapísalo ako memorandové zhromaždenie. Návrh programového dokumentu pripravil známy právnik a politický predstaviteľ Slovákov Štefan Marko Daxner, dvojdnú diskusiu pod lipami pred martinským evanjelickým kostolom viedol Ján Francisci.

Nebolo to prvý raz, čo zástupcovia ľudu verejne formulovali požiadavky Slovákov. Spomeňme aspoň tri podobné zhromaždenia. Niekoľkotisícové stretnutie národovcov zo záhor-skej časti Nitrianskej stolice prijalo už 28. apríla 1848 v Brezovej pod Bradlom sedem požiadaviek: mať v stoličných orgánoch zastúpenie podľa počtu Slovákov žijúcich v župe, aby Slovákov súdili len slovenskí alebo slovensky hovoriaci sudcovia, zriadiť základné, meštianske a stredné školy s vyučovacím jazykom slovenským, dosiahnuť úmerné zastúpenie Slovákov v uhorskom sneme, zaručenie rovnosti a bratstva všetkých národov v Uhorsku, vráťanie práva na národnú zástavu, a založenie katedier slovenského jazyka, literatúry a dejín na uhorských vysokých školách. Požiadavky predložili všetkým krajinským orgánom Uhorska, palatínovi Štefanovi a uhorskej vláde. Výsledok: ignorancia.

■ KLÚČOVÉ PREDOHRY

Už o dva týždne – 10. a 11. mája, sa zišlo v Liptovskom Svätom Mikuľši celonárodné zhromaždenie, ktoré na záver prijalo Žiadosti slovenského národa. V nich sa Slováci deklarovali ako samostatné etnikum, ktoré si chce svoje veci spravovať samo, a preto popri uhorskom parlamente žiada mať aj národný snem – prednedávnom túto udalosť verejne pripomenul historik a poslanec NR SR Anton Hrnko.

To boli dve kľúčové predohry dejinného stretnutia národa v júni

1861 v Martine. Prvou požiadavkou, ktorú organizátori formulovali a ktorá vyvolala aj najväčší ohlas medzi účastníkmi, bola požiadavka vytvoriť autonómne slovenské územie formulované ako Hornouhorské slovenské Okolie. U väčšiny to vyvolalo nadšenie, našlo sa však

aj niekoľko opatrnejších hláv, ktoré sa báli, že požiadavka vyvolá taký odpor úradov v Pešti, že zavrhnú slovenské žiadosti ako celok – túto obavu vyslovil napríklad aj Ján Palárik. Búrliavo sa rokovalo, kto má byť adresátom požiadaviek – uhorský parlament alebo rakúsko-uhorský

panovník? Napokon sa zhromaždení uzniesli, že ak by sa žiadosti adresovali len uhorskému snemu, zabudne sa na ne ako vždy doteraz, preto ich treba adresovať aj cisárovi.

■ OBSAH MEMORANDA

Memorandum národa slovenského, ako požiadavky delegáti nazvali, si zachovalo právne čistý a reálny obsah: nevyhnutnosť úmerného zastúpenia Slovákov v uhorskom sneme, povolenie zakladať vlastné osvetové spolky, založenie slovenskej právnickej akadémie, zrušenie diskriminačných zákonov, výučbu v materinskom jazyku a úradne uznať Slovenský národný výbor, ktorý bude zastupovať záujmy Slovákov v Uhorsku. Tento 23-členný výbor martinské zhromaždenie aj hneď zvolilo.

Memorandum zástupcovia výboru odovzdali v Pešti vtedajšiemu podpredsedovi uhorského snemu Kolomanovi Tiszovi a vo Viedni panovníkovi. Snem naň vôbec nereagoval – a navyše ho o dva mesiace panovník aj rozpustil. Memorandové požiadavky však zostali v národe ako jasný a dosiahnuteľný cieľ, ktorý aktivizoval národné sily. Z myšlienkového podnetu memorandového zhromaždenia vznikla o dva roky Matica slovenská, pôsobiaca napriek zákazu a úskaliam času dodnes, a o desať rokov aj Slovenská národná strana ako dedička najstarších politických programov našich predkov.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Ladislava LYSÁKA, DrSc., predsedu odborného fóra NEZES

Tajné dohody aj proti suverenite štátov

• Ako vnímajú odborníci z Nezavislého združenia ekonómov Slovenska a ekonómia vo všeobecnosti pripravované transatlantické dohody TTIP a TISA?

Dohoda o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP) sa odkláňa od žiaducej multipolarizácie a prispieva k obnove svetovej bipolarity. S takmer zhodnými teritoriálnymi, ideologickými, ekonomickými a vojensko-politickými centrami Východu a Západu. Ekonómov od začiatku zaujíma najmä obsah a dosah pripravovaných dokumentov. Obavy z následkov geneticky modifikovaných potravín na ľudský organizmus sú opodstatnené. Priznávajú to samotní Američania, nie však mohutné transnacionálne korporá-

cie, ako povedzme Monsanto. Nás však musia okrem zdravotných vplyvov zaujímať aj ekonomické a bezpečnostno-politické dôsledky týchto dohôd.

• Predstavuje podobné nebezpečenstvo pre krajiny EÚ aj euroatlantická Dohoda o obchode so službami (TISA)?

Ide o najutajovanejšiu dohodu, prekračujúcu rámec Svetovej obchodnej organizácie, bez účasti členov BRICS. Je to formovanie bloku USA, EÚ a Austrálie voči potenciálnemu pendantovi. Jednoznačne smeruje k likvidácii suverénnych štátov.

• Mohli by ste to viac a bližšie konkretizovať?

Nemecký profesor Klaus Buchner už koncom roku 2014 varoval, že podľa dohody TISA budú mŕť korporácie zamestnávať dočasne aj zamestnancov napríklad z Číny či z iných štátov. Tým by boli ohrozené podmienky a práva európskych zamestnancov. Dohoda TISA umožní v tajných negotiaciach pripravovanú dereguláciu všeobecných zdravotníckych služieb, dodávok vody a energií, vzdelávania, finančného sektoru i ďalších druhov služieb v Európe. Nesporne možno po tomto očakávať výrazné zvýšenie sociálneho napätia, zhoršenie životných istôt, pracovných podmienok.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ
Foto: archív SNN

VSNN 23/2016
SI PREČITATE

■ Eurokomisár Maroš Šefčovič sa vyjadril aj o národnom čítaní mladých Slovákov
■ O knihách a tvorbe so spisovateľkou a vydavateľkou D. Dragulovou-Faktorovou
■ Disident, publicista Anton Selecký: Slovensko má priniesť evanjelium do Európy

V parlamente zaznelo, že kto nesúhlasí s EÚ, je pravicový extrémista
Predvolebná kampaň v parlamente pokračuje

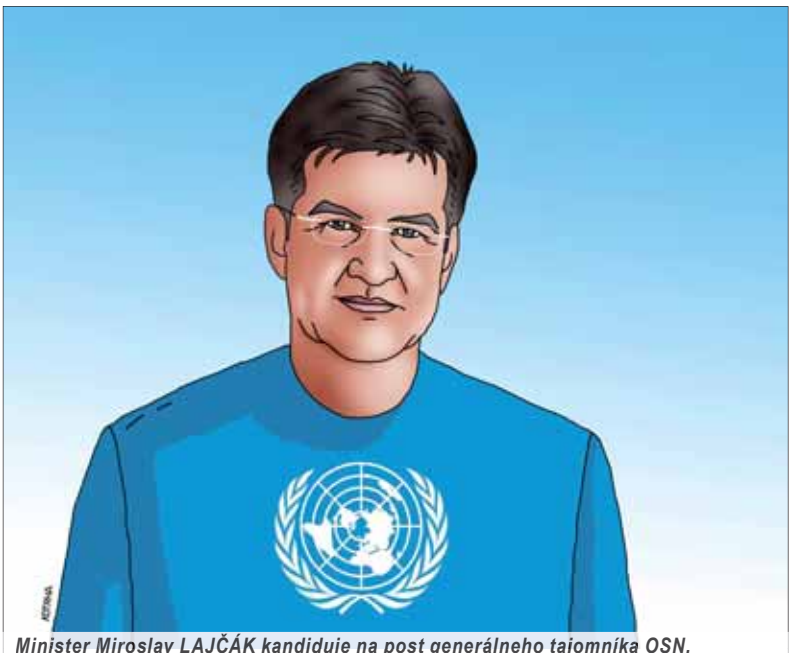
Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Predsedsníctvo Slovenskej republiky v Rade EÚ rozdeľuje parlament na proeurópsky a protieurópsky a nedá sa povedať, žeby pomyselná deliaca čiara prechádzala medzi koalíciou a opozíciou.

Koaličné strany svoje postoje vyjadrili vo vládnom programe a ten je jednoznačne za ďalšie prehlbovanie európskej integrácie. Zvláštne postavenie medzi opozičnými stranami zaujíma SaS. Aj keď kritizuje „bruselskú mašineriu“, pozostávajúcu zo šesťdesiatitisíc úradníkov, zostáva zástancom nášho členstva v EÚ. OĽaNO tiež nemá nijaké výhrady proti jestvujúcej zahraničnej politike. Bezpečnostné hrozby vidí v Rusku, takže spolieha sa na NATO a EÚ. Kollárova strana Sme rodina tiež nemá vo svojom programe zmienku o zahraničnej politike. Znervózňuje ju len ilegálna imigrácia. No na májovej schôdzi parlamentu vzbudil pozornosť kritikou vládnej správy o Európskej únii práve poslanec Milan Krajniak z tejto strany. Správu predniesol minister diplomacie Miroslav Lajčák.

Pochopiteľne, že diplomat, ktorý má šancu stať sa generálnym tajomníkom OSN, si želá bezproblémové predsedsníctvo Slovenska. Slovákov by mohlo tešiť, že v takej významnej organizácii bude mať svojho človeka, ibaže skúsenosť veľí opatrnosť. Keď sa Maroš Šefčovič stal podpredsedom Európskej komisie, domnievali sme sa, že on bude ovplyvňovať európsku politiku, a nie naopak. Nemožno teda očakávať ani od ďalšieho nominanta zo Slovenska, žeby mu vysoká funkcia vo svetovej organizácii nejako pomohla. Lajčákovi by však nezvládnutie polročného predsedsníctva v EÚ mohlo naštrbiť jeho kariérny postup. Bolo teda v jeho záujme apelovať na poslancov NR SR, aby sa na predsedsníctve podieľali. Neúspech by podľa neho bol hanbou Slovenska, nie vlády či politickej strany.

■ REAKCIE OPOZÍCIE
Minister Lajčák spomenul, že odkedy je Slovensko členským štátom Únie, „dramaticky sa zvýšila životná úroveň občanov“. Len neuviedol, koľkým. Krajniakovo vystúpenie v rozprave by sa dalo zhodnotiť ako skvelá predvolebná kampaň. Napokon každá sa začína okamžite po voľbách. Z témy, ktorej sa Krajniak chopil, jasne vyplýva, že jeho strana si je veľmi dobre vedomá spoločenskej objednávky a vládnu koalíciu nešetril kritikou. Položil otázku, či sa chceme podpísať pod zbúranie kresťanskej civilizácie a európskych národných štátov, k čomu politika európskych elitárov smeruje. Spýtal sa Lajčáka, prečo predkladá materiál, na základe ktorého sa stane zo SR nemecká ekonomická kolónia a bruselská provincia. A vládu obvinil, že nielenže ticho súhlasí s budovaním bruselského super-

Minister Miroslav LAJČÁK kandiduje na post generálneho tajomníka OSN.

štátu, ale niektoré veci si dala aj do priorit svojho predsedsníctva. Najmä úsilie o posilňovanie právomocí Európskeho parlamentu, prehlbovanie integrácie v oblasti financií a hospodárstva a ukončenie debaty o vzniku európskej prokuratúry počas nášho predsedsníctva. K tomu poznamenal, či chceme, aby nám Nemci a Fran-

cúzi diktovali, aké máme mať dane, a že ani počas Brežnevovej doktríny obmedzenej suverenity nikomu nenapadlo, žeby mali mať cudzí prokurátori právo zatýkať slovenských občanov. Do Krajniaka sa pustil poslanec Ľuboš Blaha (Smer-SD) a diskusiu ukončil tým, že ho označil za pravicového extrémistu.

Mliečna kríza na Slovensku má už jednoznačne znaky katastrofy
Voda je už pomaly drahšia ako mlieko

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Na Slovensku už nie je vzácnosť na pultoch predajní nájsť polotučné mlieko, ktoré má cenu nižšiu ako tridsať centov. Európska únia sa prerátala. Hospodárske sankcie voči Rusku ekonomicky ničia najmä jej slabšie články – nové členské krajiny. Alebo – žeby to bol zámer nariadeného embarga?

Smutným faktom naďalej zostáva, že v prostredí „voľného trhu“ je ten náš zaplavený nadprodukciou mlieka a mliečnych výrobkov z cudziny, aj z oveľa lepšie dotovaného zahraničia. Málokto asi vie, že aj ten produkt, čo sa tvári ako mlieko zo Slovenska (označené napríklad názvom nášho pohoria), je mlieko od susedov z Českej republiky.

■ ZNIČUJÚCI ÚSTUP
Kedysi sme na Slovensku chovali vyše šesťstatisíc dojníc, dnes

Pohľad na mlieko a výrobky z neho je v našich domácnostiach čoraz zriedkavejší.

ich zostala iba štvrtina. No a vinou súčasných cien mlieka sa obáva likvidácie ďalších tridsať percent farmárov. Nejde však len o hovädzí dobytok. Prácu v sektore mliečneho hospodárstva môžu stratiť ďalšie tisícky ľudí. A to už bude aj sociálny výbuch.

■ PRODUKCIA RASTIE
Celoeurópska produkcia mlieka a mliečnych výrobkov sa po zrušení kvót zvýšila v prvom štvrtroku 2016 až o 7,4 percenta, čo spôsobilo medziročný pokles ceny surového kravského mlieka až o dvanásť percent. Ak sa situácia nezmení, hrozí zánik až tretiny slovenských producentov. Na každý liter mlieka, vyrobeného na Slovensku, potrebujú farmári dotáciu päť centov. Inak produkujú straty. Iste, štyridsať miliónov eur za takúto záchrannú operáciu sa môže zdať priveľa, stačí si však uvedomiť, na aké nezmysly

sme sa v minulosti už zložili a v oveľa vyšších sumách. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR spúšťa „v hodine dvanástej a niečo“ spotrebiteľskú kampaň zameranú na podporu spotreby mlieka a mliečnych výrobkov. Ide o jedno z opatrení proti kríze v mliečnom sektore. „Mlieko je takmer dokonalá potravina. Je v ňom množstvo bielkovín, tukov, minerálov či enzýmov,“ tvrdí ministerka Gabriela Matečná. „Naším cieľom je podporiť prvovýrobcov a spracovateľov mlieka a mliečnych výrobkov. Zabezpečujeme tým tiež zamestnanosť v regiónoch.“ Na ministerstve pôdohospodárstva vznikla krízová pracovná skupina, ktorá pripravuje celý rad finančných i nefinančných opatrení na zlepšenie situácie na trhu s mliekom. Jedným z nich je spotrebiteľská kampaň na zvýšenie povedomia o mlieku a mliečnych výrobkoch a na podporu ich predaja.

VŠIMLI SME SI

Rimavská Sobota od 19. do 21. mája žila zborovým spevom. A to nie hocakým! Zišli sa tam mládežnícke súbory z celého Slovenska na tradičnej súťaži Mládež spieva.

Keď mladí spievajú

Investovať do zborového spevu je nielen investícia do duchovného života človeka, ale aj do kultúry národa, hovorí definícia, v duchu ktorej sa niesol už 47. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky Mládež spieva 2016. Rimavská Sobota sa na tri dni stala domovom pre vyše tristo mladých spevákov a speváčok zapálených pre zborový spev, ktorí sa stretli v Dome kultúry MsKS pod záštitou Petra Plavčana, ministra školstva SR, a Jozefa Šimka, primátora mesta Rimavská Sobota. Vyhlasovateľom súťaže bolo Národné osvetové centrum (NOC), Bratislava, a organizátorom Mestské kultúrne stredisko v súčinnosti s mestom a tamojšou Základnou umeleckou školou. Súťaž mala imponantnú predohru pri otváracom ceremoniáli v rímskokatolíckom Kostole sv. Jána Krstiteľa, keď po slávnostných príhovoroch prednostu MsÚ Štefana Szánta a riaditeľa odboru ZUČ NOC Andreja Kotlárika vystúpil dvadsaťčlenný zmiešaný spevácky zbor Con Moto, pozostávajúci z dirigentov mládežníckych speváckych zborov z celého Slovenska, ktorý dirigoval Jiří Slovík, a zaspieval vo fantastickej akustike sakrálného priestoru niekoľko cirkevných, upravených ľudových, klasických zborových piesní, spirituálov a na záver aj temperamentnú rytmickú pieseň z Afriky. Koncert zboru, ktorý má aj medzinárodné skúsenosti, ukázal vysokú kvalitu interpretácie a potvrdil, že mládežnícke spevácke zbory na Slovensku vedú vysokokvalitní hudobní pedagógovia a odborníci. Zlaté pásmo napokon získali: Miešaný spevácky zbor Schola Mariana, Komárno, Spevácky zbor pri ZUŠ Senica s pochvalou poroty a Detský spevácky zbor Cambiar La Musica, Pohronská Polhora.

(mab)
Foto: archív MsKS

Vrcholia prípravy Bratislavy na predsedsníctvo Európe
Prišiel M. Schulz na kontrolu?

Bratislava sa pomaly usiluje dostať do kondície a ukázať sa v čo najlepšom svetle. Sotva týždeň po odovzdaní nového Starého mosta do užívania peším a cyklistom a čosi vyše mesiac pred ujatím sa funkcie neoficiálneho hlavného mesta Európskej únie sa o tom prišiel presvedčiť aj predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz.

Pri ceste z letiska do centra asi toho veľa nevidel, isté však je, že v tomto období okrem iného je v rekonštrukcii aj vyše tridsať kilometrov mestských ciest a chodníkov. Väčšina rokovanií počas slovenského predsedsníctva v Rade Európy sa uskutoční v bratislavskej Redute. Európska únia musí byť pripravená vyrovnáť sa v druhej polovici tohto roka s akýmkoľvek výsledkom britského referenda. Po stretnutí s predsedom vlády SR Robertom Ficom to po spoločnom rokovaní v Bratislave 26. mája povedal predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz. Témou stretnutia boli aktuálne európske otázky v kontexte predsedsníctva Slovenska v Rade EÚ od 1. júla do 31. decembra 2016. Premiér Fico šéfovi Európskeho parlamentu prisľúbil, že Slovensko sa svojej úlohy zhostí dobre. „Napriek hektickosti doby chcem garantovať, že vláda SR a jej predstavitelia budú dobre pripravení,“ povedal R. Fico s tým, že možnosť postaviť sa do čela Únie je podľa neho pre Slovensko veľká príležitosť. „Malá krajina bude v centre európskeho diania pri témach, ktoré sa nevyskytujú každý mesiac. Musíme si uvedomiť, že 23. júna prebehne referendum vo

Veľkej Británii, o týždeň na to budú veľmi dôležité voľby v Španielsku, s veľkými obavami sledujeme vývoj v Grécku, pokiaľ ide o finančnú situá-

ČO INÍ NEPÍŠU

Miesto rokovaní – bratislavská Reduta.

ciu, naďalej zostáva veľmi živá otázka migrácie,“ zhrnul premiér. Schulz ocenil Ficovu schopnosť veľmi účinne brániť záujmy svojej krajiny, ktorá je podľa neho kombinovaná so schopnosťou zohľadniť záujmy Únie, ktorej je Slovensko súčasťou. „A to je veľmi dôležitá kombinácia,“ zdôraznil Schulz s vzhľadom na to, že slovenský premiér bude okrem Slovenska stáť v druhej polovici roka i v čele štátov Únie. Predseda Európskeho parlamentu sa počas jednodňovej návštevy Bratislavy stretol aj s prezidentom SR Andrejom Kiskom a predsedom Národnej rady SR Andrejom Dankom. Po schôdzke s R. Ficom absolvoval krátke stretnutie s ministrom vnútra Robertom Kaliňákom, ministrom zahraničných vecí Miroslavom Lajčákom a so splnomocnencom vlády pre predsedsníctvo SR v Rade EÚ Ivanom Korčekom. Nemecký politik Martin Schulz sa poslancom Európskeho parlamentu stal už v roku 1994. Na poste predsedu Európskeho parlamentu vystriedal 17. januára 2012 poľského politika Jerzyho Buzeka. Vo funkcii zotrvať do januára 2017, keďže 1. júla 2014 bol M. Schulz opätovne zvolený na druhé funkčné obdobie.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ,
Foto: autor

NÁZORY

Pád na ľad býva tvrdý

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Hokej je rýchly a tvrdý šport. Naši reprezentanti však zrejme dosť rýchli a tvrdí nie sú, aspoň to tak vyzeralo. Inak by pre nich cesta domov z jubilejných osemdesiatych majstrovstiev sveta v Rusku nebola taká smutná. Pod vedením trénera Zdena Cígera obsadili hráči Slovenska konečne deviate miesto. Na rovnakej priečke skončili Slováci aj na predchádzajúcich dvoch šampionátoch pod vedením trénera Vladimíra Vůjtku. Jeho terajší českí zverenci Slováci veľmi neprekonali, dostali sa len o jeden zápas ďalej.

Náš súčasný hlavný tréner Cíger stavil na výrazné omladenie národného mužstva, ktoré doplatilo najmä na neskúsenosť. Viacerí hráči boli na svojom premiérovom sve-

tomov šampionáte. Náš výber sa dostal pod ostrú kritiku najmä po škaredých prehrách s Nemeckom (1:5) a Bieloruskom (2:4). „Chlapcom sa ani nečudujem, že sa dostali do veľkého stresu. Na ľade to bolo vidno. Neraz som premýšľal nad tým, koľko hnevu, nenávisti, kritiky a intríg je okolo slovenského hokeja. To je strašné. Poviem otvorene, nebolo mi jednoducho. Každý deň som mal veľa telefonátov, ozvala sa mi rodina aj kamaráti, ktorí ma podporili, a to je dôležité,“ povedal po šampionáte tréner Cíger a pokračoval: „Na to, aby sa tento stav podarilo potlačiť či ukončiť, je potrebná trpezlivosť. Osobne nemám problém zobrať zodpovednosť na svoje plecia. Urobím všetko pre to, aby sme naštartovali nový systém, ako

sa to deje všade okolo nás. Pracuje sa systematicky, od mládežníckych klubov, aby sa zvýšila súťaživosť. To musí mať svoju postupnosť. Máme veľkú diery, ktorá sa môže ešte viac prejaviť aj o rok či dva.“

KOMENTÁR

Podľa analýzy po návrate zo šampionátu neskúsenosť, príliš silný tlak verejnosti a s tým spojený stres – aj to boli dôvody, prečo slovenskí hokejisti na MS v Rusku nedosiahli vytýčený štvrťfinálový cieľ. Fanúšikov aj Cígera potešilo aspoň to, že jeho zverenci zakončili turnaj víťazstvom 3:2 nad USA po predĺžení, aj keď postup si týmto výsledkom nevybojovali. „Chalani išli do zápasu pripravení, disciplinovaní a prezentovali sa

kolektívnym výkonom. Našli by sa aj ďalšie pozitíva. Bolo tam nasadenie, chuť, disciplína, hráči sa obetovali, oddali sa tomu. Najmä si uvedomili veci, o ktorých sa rozprávame celú sezónu. Sú mladým mužstvom, ktoré sa učí na vlastných chybách. Škoda, že sme sa naštartovali až v poslednom zápase a minimalizovali sme chyby. Podstatné je, že to hráči pochopili a od toho sa treba odraziť do budúcnosti,“ vyslovil sa tréner po súboji s Američanmi. „Vždy som tvrdil, že musíme byť realisti. Každý z nás chcel urobiť čo najlepší výsledok. Mohlo to byť lepšie i horšie. Napriek všetkému sme mali ešte šancu postúpiť, je potešujúce, že chalani o to zabojovali a ukázali, že hokej hrať vedia. Dôležité je aj to, že pochopili, že z chýb sa treba poučiť,“ zdôraznil Cíger.

Mnohí jeho zverenci priznali, že si turnaj naplno neuzili. Celý čas vnímali tlak fanúšikov, ktorý im zväzoval ruky. „Všetci sme to vnímali. Nechcete vedieť, koľko máme za sebou prebdených nocí. Mnohí ľudia si nevedia predstaviť, akú majú chalani zodpovednosť.

Vôbec sa hráčom nečudujem. Aj teraz, keď hodnotíme šampionát, pýtam sa, kto z nich ešte bude chcieť v budúcnosti reprezentovať... Vštepoval som im, aby si majstrovstvá užili. Veď hokej je sviatok. A ešte sme k tomu mali možnosť hrať o štvrťfinále s USA. Som rád, že chalani si to aspoň na záver užili, že sa všetci odviazali.“

Mužstvo bolo postavené na viacerých mladých hráčoch, ktorí sledujú sociálne siete a sú naučení čítať reakcie fanúšikov na internete. Tie boli v mnohých prípadoch azda až nadmieru kritické. Určite to bolo spôsobené i vekom niektorých hráčov. „Dali sme zodpovednosť aj dvadsaťročným chlapcom. Nie sú to hráči, ktorí by hrali v špičkovej lige, v top kluboch. Koľko z nich má odohrané podobné zápasy, koľko z nich štartovalo na takýchto dôležitých turnajoch? Je to pre nich cenná skúsenosť, že odohrali takýto turnaj. Myslím si, že sa veľa naučili.“ Nuž, to ukáže až budúcnosť, čo sa hráči skutočne naučili... Jasné však je, že spory vo vedení hokejového zväzu úspechu reprezentácie tiež nepomohli.

Ustavičné kultúrne paradoxy

Maroš M. BANČEJ

Na Slovensku sa už od začiatku deväťdesiatych rokov udomácnila tragikomická tradícia, že čokoľvek sa ukázalo v našej kultúre funkčné, vždy sa objavili snahy, ako to „zreformovať“, rozumej znefunkčniť. Začalo sa to jednotlivými umeleckými organizáciami. Hneď začiatkom deväťdesiatych rokov sa politici naprieč politickým spektrom začali zaujímať o niektorých tvorivých ľudí, ktorí okrem väčších či menších umeleckých ambícií mali aj ambície takpovediac organizačné. Stačilo ich v prvom kole rozdeliť na pronárodné orientovaných a „nie pronárodné orientovaných“, teda tých, ktorí deklarovali liberálne európanstvo až svetoobčianstvo. Pôvodne akcieschopné umelecké organizácie sa roztrieštli na množstvo subjektov, navzájom často znesvárených, ktoré sa začali

ruvať o dotácie a granty a v konečnom dôsledku napokon prišli aj o tie majetky, ktoré si preniesli z prednovembrovej éry do nových „demokratických“ pomerov. Niekomu tu mimoriadne záležalo na tom, aby neexistovala jednotná, nadstranická

POZNÁMKA

a nadkonfesijná platforma tvorivých ľudí, ktorá by mohla pohnúť verejnou mienkou v kľúčových otázkach nášho národného bytia.

Poslanec za SNS Anton Hrnko nedávno na istej sociálnej sieti napísal: „Už v svojom prejave pred Národnou radou SR som podotkol, že návrhy na zrušenie dvojpercentného príspevku za honorárov do Literárneho fondu si v Slovenskom parlamente opakujú rovnako často ako striedanie ročných období.

Niekomu veľmi záleží na tom, aby autentická slovenská umelecká a vedecká tvorba stratila aspoň aké-také prostriedky na podporu. Na tejto schôdzi NR SR s návrhom prišla SaS a priam zúruvo ju podporovalo OĽaNO, teda strana, ktorej predseda si sotva všimne na svojom účte, keď sa mu tam hýbe desať miliónov eur. Predkladateľovi návrhu poslancovi Mihálovi sa len tak sypali argumenty o miliónoch eur, ktoré vraj tečú do fondu a výsledok vraj nevidieť. Zostávajú údajne len poškodení autori, ktorí sú vraj za svoje úsilie penalizovaní štátom, že musia prispievať na niečo tak „zbytočné“, ako je autentická slovenská tvorba. Veď hej, mnohí si myslia, že Slovákom stačia výtvary typu Farma, Mafstory a podobné debilizujúce „majsterštyky“, a urobili by neviem čo za to,

aby žiadna iná tvorba na Slovensku nevznikla.“

Toľko slová poslanca a historika Antona Hrnka a ja len nadviažem na svoj úvodný povzdych. Neustále „vylepšovanie“ legislatívneho aj organizačného fundamentu slovenskej kultúry sa ukazuje ako jeho čoraz menej sofistikovaná demon-táž. Média, viac či menej transparentne vlastnené niekoľkými záujmovými skupinami, už ani netaja, že kultúra s prívlastkom „národná“ (teda slovenská) je dopredu odsúdená na mediálne mlčanie. Myslím tým skutočné kultúrne počiny, a nie napríklad slovenské klony globálnej popkultúry, ktoré sú komerčne využiteľné, a teda mediálne oslavované. Slovenský literárny fond patrí medzi nemnohé organizácie, ktoré sa usilujú pomáhať tvorcom bez rozdielu príslušnosti k tej či onej stavovskej organizácii, pomáhať rozvoju našej národnej kultúry. Z tohto pohľadu sú periodické útoky na jeho podstatu pochopiteľné. Len čo by prevzali jeho agendu rôzne „neziskové“ organizácie, financované z čudessných zahraničných fondov, tak by sa konečne aj tých zopár tvorivých ľudí so vzťahom k národnej kultúre podarilo umraŕniť.

SPOZA OPONY

Už niekoľko rokov sa sleduje, čo a kto a ako píše o Rusku. Je na to vypracovaný systém. Jednotlivé médiá, ako aj ich autori sa zadelujú do kategórií. Pracujú na tom desiatky ľudí. Pokiaľ sa dobre orientujem, ani verejnosť, ani poslanci a ani investigatívni novinári nepátrali po výške nákladov a prínose tejto aktivity pre naše slovenské potreby.

Dúfam, že do tej kategórie sledovaných nespadnú naši hokejisti. Kapitán nášho mužstva, vynikajúci obranca, ako aj strelec gólov na nedávnom šampionáte Andrej Sekera sa vyjadril o Petrohrade, aký je nádherný. Legenda nášho hokeja, strhujúci hráč Washington Capitals Peter Bondra zasa chválil skvelú Moskvu, kde sa cíti takmer ako doma! Tipujem, že týmito dvom sa tá chvála prepečie.

Mnohí diváci hokeja si asi všimli aj tieto drobnosti a možno si povedia: to treba vidieť na vlastné oči. V Petrohrade si naozaj možno užiť dejín, európskych dejín ume-

nia, hudby, literatúry – a obrovské dávky historickej pamäti. Kým noviny a internetové stránky sa zaraďujú do kategórie proruských, čo je dnes len iný výraz namiesto slova pod-

Prečo tu bola veľká ruská ryba

Dušan D. KERNÝ

vratný, verejnosť sa asi pozerá na veci inak. V médiách sa priam zamlčalo, že tu bol ruský minister pre ekonomický rozvoj Alexej Valentinovič Uljukajev. Vo chvíli, keď píšem tieto riadky, už sedí v Kremli na zasadaní ekonomickej rady Ruskej federácie. Predsedá jej Vladimír Putin. Je tam prítomný aj starý Putinov priateľ a staronový činník Kremľa legendárny minister Kudrin.

Čo viedlo muža v takejto pozícii, aby na necelých dvadsaťštyri hodín letel do Bratislavy, kde nikdy predtým nebol? Ruský minister bol na

verejne neoznámené podujatie desiatky podnikateľov zo Slovenska, z Moravy a z Čiech na bratislavské predmestie? A čo rusky hovoriaceho kórejského podnikateľa?

Sála je taká preplnená, že sa už nezmestia ani náhlivo prínášané stoličky. Jeden z bývalých ministrov hospodárstva sa čuduje, že stretnutie je v takej sále, kde sú ľudia natlačení, medzi nimi významní podnikatelia stoja. Ruského hosťa, jedného z kľúčových ministrov ruskej vlády, uvedú nielen ako člena vlády, ale aj ako reformátora. Nielen ako technokrata,

ale i ako básnika. Ďalší bývalý minister hospodárstva, niekdajší pán v budove ministerstva, kde sa stretnutie koná, autor volebného úspechu prvej Dzurindovej modrej koalície

hneď prejaví záujem o ministrovu básnickú tvorbu. Je to nielen zdvorilostný ťah, keď hovorí, že by si jeho verše rád prečítal. Veď na čítanie poézie treba vedieť viac, ako poskytuje bežná ruština.

Séria otázok sa týka železníc, medzi iným aj širokorozchodnej cez Slovensko do Viedne. Jedna strojárka firma, zrejme aby sa vyhla ťažkostiam s vývozom a protiruskými sankciami, chce postaviť svoju výrobu priamo v Rusku. Mladí dynamickí predstavitelia inej firmy sčasti slovenskej, sčasti rakúskej sa domáhajú presnej

informácie, ako sa zúčastňovať na tendroch projektov výstavby ciest – obchvatov okolo Moskvy a Petrohradu. Teda hovorí sa o cestách za miliardy eur.

Ide o ľudí, ktorí majú prehľad. Nejde len o to, že väčšina, vrátane Kórejca, kladie otázky v ruštine. Každý vie, aká je ruská realita a problémy ruského rozpočtu. Je to všetko pragmatické. Ruský hosť nemôže a vyslovene ani nechce mať medový slovník. A nikto z podnikateľov sa ho nespytuje na to hlavné – plynovod Nord Stream, proti ktorému je Slovensko. Sú to borci, vedia o tejto horúcej téme medzi Slovenskom a EÚ na jednej strane a Ruskom na druhej a nechcú ju pretriasať na verejnosti. Šetrí hosta. Nechcú ho nútiť do fráz o tejto veľkej strategickej energetickej hre Unie proti Rusku. Lebo mu na verejnosti nechcú „osladiť“ prvú návštevu Bratislavy.

Stretnutie sa končí potleskom, priam skandovaným potleskom. Nie je to potlesk len pre tohto ministra. Je to potlesk pre Rusko. Pre to Rusko, ktoré biznis, a to ani slovenský, nechce izolovať, pre Ukrajinu a NATO stratiť, ale naopak.

SEBAOBRAÑA

Podľa najnovších údajov žije na Slovensku vyše šesťstoštyridsaťtisíc ľudí v chudobe. Aj keď zažívame obdobie hospodárskeho rastu, stúpajú priemerné zárobky a klesá nezamestnanosť, mnoho domácností necíti nijaké zlepšenie. Biedu zažíva vyše dvanásť percent Slovákov. Každá tretia rodina s tromi deťmi je pod hranicou chudoby. Aktuálna hranica chudoby, ktorú zverejnil Štatistický úrad, je 347 eur na mesiac.

Ako je to možné?

„Domácnosť každého jednotlivca s mesačným príjmom nižším, ako je táto suma, je už v pásme ohrozenia rizikom chudoby,“ potvrdila predsedníčka Štatistického úradu SR Ľudmila Benkovičová. Na Slovensku žije vo finančnej biele až polovica nezamestnaných, a tiež osamelí dôchodcovia s penziou do 347 eur. Mnohí si v tejto súvislosti dávajú viacero otázok. Ako je možné, že na Slovensku stúpol počet samovrážd až o tristo percent? Ako je možné, že skutočný priemerný plat je pod štyristo eur? Ako je možné, že tu máme tri milióny exekúcií? Ako je možné, že na každom kroku sú samé záložne a požičkovne? Ako je možné, že ľudia si musia brať pôžičky na svoje základné potreby, dokonca aj na jedlo? Ako je možné, že ústava zaručuje prácu a realita je iná? Ako je možné, že ústava zaručuje bezplatné zdravotníctvo, a pritom občania platia v zdravotníckych zariadeniach úplne za všetko? Ako je možné, že sa doslova vyhladzuje stredná vrstva? Ako je možné, že sa predali strategické podniky? Tie podniky, ktoré zaručovali zamestnanosť a stály príjem peňazí do štátnej pokladnice?

Aktuálny problém je, že tu stúpol aj počet pracujúcich ľudí ohrozených rizikom chudoby. Ak bezdetný Slovák žije sám a robí za minimálnu mzdu, je s čistým zárobkom 355 eur tesne nad hranicou biedy. Takže aj keď človek pracuje, reálne mu hrozí bieda. Chudoba najviac číha na rodiny s deťmi. Najhoršie sú na tom rodiny s tromi a viac deťmi, každá tretia je pod hranicou biedy.

„Môže to byť spôsobené tým, že domácnosť s viacerými deťmi musí zo svojich príjmov uspokojovať väčší rozsah potrieb, ale aj v tom, že deti vytvárajú bariéru pre účasť ženy na trhu práce,“ uviedli odborníci zo Štatistického úradu SR. Zle sú na tom aj osamelo žijúci rodičia, ktorí sa starajú o jedno alebo viac nepľnoletých detí. Chudoba sa nasťahovala do dvoch regiónov, kde je najviac nezamestnaných a najnižšie zárobky. Ide o Banskobystrický a Prešovský kraj. Najnižším rizikom chudoby sú ohrození obyvatelia Bratislavského, Trnavského a Trenčianskeho kraja.

S chudobou zápasí vyše dvanásť percent Slovákov. Podobná situácia je v Maďarsku, Poľsku či Chorvátsku. No v Nemecku je rizikom chudoby ohrozených až sedemnásť percent obyvateľov. Z porovnania na prvý pohľad vyznieva, že sme na tom lepšie. Pravda je však iná. Každá krajina má svoju národnú hranicu chudoby. Nemec je na pokraji biedy, ak je jeho mesačný príjem menší ako 987 eur. Hranica chudoby je v porovnaní so Slovenskom takmer trojnásobne vyššia. Súvisí to s vyššími príjmami aj kúpnu silou. „Z tohto pohľadu je chudobou ohrozený aj ten Nemec, ktorý zarába deväťsto eur mesačne,“ vysvetlil M. Jánošík zo Štatistického úradu. Pri tom deväťsto eur je na Slovensku priemerná mzda. Väčšina Slovákov so svojimi zárobkami by tak bola v Nemecku medzi zóbrákmi. Nie sme sice v Nemecku, ale zóbrákov je tu veru dosť.

Robert LANDIS

V sklade Asociácie našli Slovenskú národnú novinu ako faksimile Slovenskí spisovatelia opäť spolupracujú

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Ladislav LESAY

Spisovateľka a prekladateľka Vladimíra KOMOROVSKÁ je predsedníčka Výboru prekladových a jazykových práv i Výboru spisovateľiek Slovenského centra PEN, členka Spolku slovenských spisovateľov i Slovenskej spoločnosti prekladateľov umeleckej literatúry. Od apríla minulého roka pôsobí aj ako tajomníčka Slovenského centra PEN a Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska.

• Vlni ste sa stali tajomníčkou Slovenského centra PEN (SC PEN) i Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska (AOSS). Ako a prečo ste túto funkciu prijali?

Keď sa 18. 2. 2015 konalo valné zhromaždenie SC PEN, prebehli regulárne voľby členov výboru a prezidenta SC PEN. O funkciu sa okrem Ladislava Volka uchádzal aj Jozef Heriban, ktorý kandidoval s cieľom sprehľadniť činnosť SC PEN i AOSS a získať najvyšší počet hlasov. Členovia výboru SC PEN následne zvolili za viceprezidenta Borisa Brendzu a mňa za tajomníčku; vzápätí odvolali Ľubomíra Beláka a Ladislava Volka z Rady AOSS, ktorá okrem SC PEN združuje ďalších päť organizácií: Klub nezávislých spisovateľov, Obec spisovateľov Slovenska, Klub spisovateľov literatúry faktu, Spolok ukrajinských spisovateľov na Slovensku, Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku. Ľ. Belák stratil oprávnenie na členstvo v Rade AOSS a funkciu jej predsedu podľa čl. III. C bodu 1 stanov AOSS. Členovia Rady AOSS zvolili J. Heribana za jedného z podpredsedov AOSS a na jeho návrh 9. 4. 2015 vymenovali do funkcie tajomníčky AOSS, čo schválili všetci prítomní zástupcovia štyroch organizácií. A prečo som prijala funkciu? Už bol najvyšší čas oživiť umŕtvený sekretariát a vniešť systematickosť do činnosti Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska.

• Čo ste museli riešiť najskôr po nástupe do funkcie ako dedičstvo po bývalom vedení AOSS?

O ČOM JE REČ

V prvom rade musím vysvetliť, čo slovo „burša“ znamená. Je to nemecké pomenovanie pre meštiaka či skôr malomeštiaka (burschen). A ak zo slova urobíme zdobeninu – tak potom je to „buršík“, teda malomeštiak! S touto vrstvou ľudí máme skúsenosti aj na Slovensku. Malomeštiaci nevymreli ani v dnešných časoch, ba povedal by som, že sa skôr ešte rozmnožili! Kam len oko dohliadne, samý malomeštiak! Sú to jednoducho ľudia, naši spoluobčania, spiatocníci! Na všetko nové hľadia krivým okom, všeličo sa im nepáči, ale ak majú sami priložiť ruku k dielu, ak majú sami začať naprávať problémy, rýchlo sa siahnu. Sú to jednoducho zbabelci. Neradi sa pohybujú v popredí spoločnosti, radi majú davy. Vtedy sa dokážu naduť, vykríkovať, sopiť, ba vziať si do rúk aj palicu či kameň a rozbíjať výklady na obchodoch. Buršíkov môžeme stretnúť na futbale i na hokejovom štadióne, radi majú rôzne verejné podujatia, festivaly, masové vystúpenia hudobných kapiel. Tam sa naplno môže prejaviť ich „buršíacký“ živel, zákeernosť aj závisť a nenávisť voči tým, čo sú oproti nim úspešnejší a samostatnejší. Buršíkovia sú všade!

Spisovateľka a prekladateľka Vladimíra KOMOROVSKÁ.

S Jozefom Heribanom sme sa už od februára 2014 zaujímali o obsah zápisnic AOSS, o jej ekonomickú situáciu, ale vtedajší predseda Ľubomír Belák nám odmietol predložiť dokumenty, čo naštrbilo našu dôveru, najmä keď pod jeho vedením od 26. 8. 2014 do 16. 3. 2015 konala Rada AOSS protiprávne, lebo sa podľa platných stanov nikdy nezišla v požadovanom počte a nebola uznášaniaschopná. Medzitým vyšiel na svetlo Výpis z Katastra nehnuteľností, z ktorého podľa Listu vlastníctva vyplynulo, že polovicu Domu spisovateľov na Laurinskej 2 v Bratislave vlastní firma ARTHUR DS na základe kúpnej zmluvy zo dňa 5. 5. 2014, čo Ľ. Belák zatajil väčšine členov Rady AOSS i výboru SC PEN. Koncom apríla 2015 otváral správca budovy Martin Baláž kanceláriu č. 522

predaja polovice budovy ocitla v podnájme, musela som teda uvoľniť viaceré miestnosti a adaptovať sklad na zasadačku, do ktorej som okrem cudzojazyčných encyklopédií, vrátane 52-zväzkovej Большой энциклопедии, uložila faksimile prvých slovenských periodík Slovenskej národnej noviny od 1845 do 1847 aj s prílohami Orol tatranský od 1845 do 1846 i Slovenskej pohľadi na vedy, umeňu a literatúru od 1846 do 1852.

• Čo bolo ďalej?

V máji 2015 podpredsedovia navštívili ministra kultúry Mareka Madariča, aby ho informovali o zložitej situácii nezlučiteľnej so zákonnosťou, v ktorej sa AOSS ocitla počas funkčného obdobia Ľ. Beláka. V júli 2015 sa zišla Kontrolná komisia AOSS, ktorá poverila

slovenských spisovateľov davista Ján Rob Poničan. Zuvalec, Detvan, známy spevák bujarých detvienských piesní, no aj trochu skostnatený obdivovateľ socializmu či komunizmu. I jeho poézia bola písaná v tomto budovateľskom štýle. Nevyhol sa jej ani talentovaný básnik Vojtech Mihá-

svojho predsedu Štefana Kuzmu, aby písomne vyzval Ľ. Beláka, nech bezodkladne odovzdá všetky účtovné a právne doklady i prístupové kódy k webovým stránkam AOSS a SC PEN, odpovede sa však nedečkala. Po neúspešných pokusoch nadviazať s bývalým predsedom AOSS komunikáciu a vyriešiť záležitosť mimosúdne, podala začiatkom tohto roka advokátka splnomocnená AOSS na Okresný súd Bratislava I žalobu o vydanie vecí a čoskoro by sa mal konať súdny proces. Medzitým J. Heriban a M. Hatala objednali v nezávislej účtovníckej firme rekonštrukciu účtovnej agendy za roky 2013 a 2014 (čo odsúhlasila väčšina členov Rady AOSS ako všetky zanechané rozhodnutia zachytené v zápisniciach), aby mohli dodatočne podať daňové priznania a obratom požiadať Daňový úrad BA I o potvrdenie, že neevduje nijaké daňové nedoplatky; inak by AOSS z Fondu na podporu umenia nedostala ani cent na svoju činnosť. Predchádzajúce roky sa teda v marci 2016 ekonomicky uzatvorili a konečne sa môžeme sústrediť na organizáciu literárnych podujatí.

• Aké sú terajšie vzťahy medzi AOSS a Spolkom slovenských spisovateľov (SSS)?

Naše vzťahy sú korektné; napokon som aj členkou SSS a všetky prózy mi vydal Roman Michelko, riaditeľ Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov, s ktorým som spolupracovala aj ako prekladateľka. Predseda Spolku slovenských spisovateľov Miroslav Bielik pozval zástupcov kultúrnych a vedeckých inštitúcií i všetkých spisovateľských organizácií, teda aj AOSS a SC PEN, na zasadnutie prípravného výboru organizácie Kongresu slovenských spisovateľov, ktorý by sa mal konať v septembri 2016 v Trenčianskych Tepliciach. Úzko spolupracujem aj s Jánom Tazberíkom, tajomníkom SSS, Pavlom Dinkom, šéfredaktorom Literárneho týždenníka, i Bystríkom Šikulom, šéfredaktorom Slovenských pohľadov, ktorí sú tiež členmi SC PEN. Na sekretariáte uchovávam viaceré literárne časopisy, nielen Romboid, ale aj Literárny týždenník, Slovenské pohľady, Revue svetovej literatúry, Dotyky, Knižnú revue a iné periodiká.

Dosť bolo buršíkov

Peter ŠTRELINGER

„buržoázny nacionalista“. Z toho bol obvinený aj Vladimír Clementis a skončil na šibenici, tiež ostatní členovia DAV-u – Gustáv Husák, Laco Novomeský, Daniel Okáli, Ivan Horváth, boli odsúdení na dlhé roky do väzenia. Pohon na bosorky sa začal aj na vtedajšom Zväze slovenských spisovateľov. Vytvorila sa na to špeciálna komisia, ktorá skúmala, kto zo spisovateľov podľahol malomeštiactvu či nebudaj západniarskej tendencii. Ak na niekoho takého natrafili, spravili z neho aj špióna, agenta imperializmu! Jestvuje dlhý rad obetí vtedajšej doby raného komunizmu. Komisiu na odhaľovanie malomeštiactva viedol na Zväze

lik, zamľadi príslušník katolíckej moderny. Ale v päťdesiatych rokoch sa „prebudil“ a začal veršovať tiež v budovateľskom štýle: „Ej, zahoreli zore, na tom našom dvore! Vstávaj, šuhaj, hore, priahaj kone motorové, ej, zahoreli zore, na tom našom dvore...“

Komisia na potieranie malomeštiactva objavovala stále novšie obete: nemohol sa jej vyhnúť ani taký parádny básnik a estét, ako bol Ján Smrek. Poničan ho predvolal na zasadnutie komisie a začal ho častovať krutou kritikou: „Milý Janko, aj keď si ty dobrý básnik, musíme ťa vylúčiť z nášho spisovateľského zväzu, lebo sme zistili, že si poriadny malomeštiak!“ Rob

Poničan sa nadýchol a pokračuje: „Súdrh Smrek, chceš niečo povedať na svoju obhajobu?“ Ján Smrek sa postavil pred komisiu, usmial sa a odpovedal: „Milý môj Rob Poničan! Ja zas musím o tebe povedať, že nie si ani malomeštiak, ani veľkomeštiak! Ty si totiž obyčajný – štiak!“ Po tomto nikto z komisie nemohol zadržať smiech. A bolo po dôstojnosti, bolo po vylučovaní zo Zväzu spisovateľov. Ján Smrek pokojne odkráčal z miestnosti, aj z budovy na slávnej Štefánikovej 14, ktorú premenovali na ulicu Obrancov mieru! Smrek bol jednoducho osobnosť, a neho si len tak ľahko nikto netrúfol. A ak aj áno, skončil s posmechom ako Ján Rob Poničan. Táto veselá anekdota prežila až do dnešných čias. Buršíkovia však úradujú stále, aj keď už máme 21. storočie. Vidíme ich medzi politikmi v slovenskom parlamente, nájdeme ich medzi skostnatenými úradníkmi v mestskej a či štátnej správe, na daňovom úrade, v poisťovniach, v čakárňach nemocníc. Život nám otravujú stále! A sú zvyčajne pápežskejši ako pápež! Buršíci – to je burina, nedá sa vykoreniť. A ja márne volám, robme niečo! Ale môj hlas je hlasom volajúceho v púšti! A z výšin nebies sa na nás usmieva bard slovenskej poézie Ján Smrek.

O efektívnej menovej politike Európskej centrálnej banky sa nedá hovoriť

Úverová hitparáda a vkladová maškaráda

Za terajšie nízke úroky na úvery a vklady zodpovedá voči účastníkom trhu menová politika Európskej centrálnej banky, ktorej nástroje bez rozdielu ich pomenovania mali zabrániť pokračovaniu finančnej krízy, podporiť hospodársky rast, naštartovať zamrznutú infláciu, zvýšiť domácu spotrebu a vyčistiť súvahy komerčných bánk tak, aby nedošlo k prípadnému kolapsu.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Z opísaných menových cieľov sa nie všetko podarilo splniť, čoho dôkazom je, že hospodársky rast v eurozóne je zatiaľ stále nižší ako v ostatných štátoch EÚ, a tak o efektívnej menovej politike ECB sa zatiaľ nedá hovoriť.

■ NEHYBNÁ INFLÁCIA

Keďže inflácia sa v eurozóne akosi nehybe, nemôžeme v najbližšom období rátať s menším batohom peňazí, ktoré ECB vytvára vo forme bankových rezerv. Podľa všetkého sú s týmto stavom najviac spokojné vlády, ktoré v rámci fiškálnej politiky nie sú nútené uskutočňovať väčšie štrukturálne reformy tak, aby pri spravovaní vecí verejných sa znižoval domáci verejný dlh. Keďže väčšina účastníkov trhu má dlhy, nebude terajšia nízka inflácia znižovať dlhy, podporovať rast HDP, zvyšovať tržby podnikateľom, a tiež nebude dôvodom na zvyšovanie miezd zamestnancom a všetkých druhov dôchodkov. Samozrejme že za terajšou takmer nulovou infláciou sú nízke ceny ropy, ale treba sa pozrieť aj na nízky dopyt po tovaroch a službách zo strany domácností, firiem a vlády, ktorý sa dnes pokladá za hlavný problém európskej ekonomiky. Nikto nemôže počítať, že ten sa zvýši rozdávaním peňazí z bankových rezerv ECB alebo ich pripisovaním na účtoch podľa vopred daných kritérií „rozdávania“ všetkým účastníkom trhu, a tak zvýšiť stagnujúci dopyt. Jeho zvýšenie možno dosiahnuť technologickými objavmi a inováciami výrobkov na úrovni už fungujúcich počítačových a mobil-

ných sietí. Samozrejme že určitým problémom zvyšovania dopytu je starnutie obyvateľstva. A štruktúra spotreby seniorov je iná.

■ PRÍVAL HYPOTÉK

V nákladoch domácností predstavuje jej spotreba najvyšší podiel, druhým sú hypotéky a spotrebné úvery. Každého potenciálneho dlžníka zrejme najviac zaujímajú podmienky ich poskytovania, z ktorých najdôležitejšie sú úroková sadzba a podmienky získania zľavy, dĺžka fixácie, objem hypotekárneho krytia k cene kupovanej nehnuteľnosti, podmienky záložného krytia a čas splácania, poskytovanie bezplatných služieb, internetová komunikácia a napokon aj celkové preplatenie úveru.

Na podporu refinancovania „starých“ úverov s vyššími úrokmi a ostatnými horšími podmienkami splácania

bola prijatá novela zákona, ktorá umožňuje úverovým dlžníkom prestupovať so zvyškom nesplateného úveru do inej banky pri zaplatení maximálneho poplatku vo výške jedného percenta zo zostatku prenášanej istiny, čo pred účinnosťou spomínanej novely bolo päť percent. A tak sa nemôžeme čudovať, že hypotekárny trh akceleruje, o čom svedčia vyše päťstomiliónové mesačné obraty v tomto roku, pričom jeden mesiac už dosiahol hypotekárny obrat viac ako šesťstapätidesiat miliónov eur!

■ ÚROKOVÁ MIZÉRIA

Z priemerných slovenských platov nič neušetrí okolo tridsať percent domácností. Pritom sa odporúča mať finančnú rezervu na nepredvídané výdavky aspoň vo výške tri až šesť mesiacov domácej spotreby. Na prekvapenie Národná banka Slovenska

aj pri úrokovej mizérii konštatuje za minulý rok nárast vkladov obyvateľstva o deväť percent, čo v peniazoch predstavuje 2,45 miliardy eura. Keďže inflácia je nízka, tak aj pri terajších nízkych nominálnych úrokoch sa peniaze v komerčných bankách zhodnocujú reálne viac. Pre domácnosti je však dôležité, aby čo najmenej nechávali svoje peniaze stáť na bežnom účte, na ktorý im prichádza každý mesiac výplata alebo dôchodok. Po uhradení rôznych trvalých príkazov a inkás, a samozrejme výdavkov na bežnú spotrebu domácnosti, treba využívať aj rôzne druhy sporiacich účtov. Tie všetky banky zriaďujú k bežnému účtu s výrazne vyšším zhodnotením. Každá komerčná banka ponúka rôzne formy sporiacich účtov, z ktorých možno pri vyššej sume usporeních peňazí následne zriaďovať termínované účty na rôzne obdobia s dosahom na výšku úrokov, ktoré sa väčšinou pohybujú na úrovni jedného percenta. Viac ponúkajú len tie banky, ktoré sú aj súčasťou holdingového usporiadania ich vlastníkov podnikajúcich aj v iných sektoroch národného hospodárstva. Pre domácnosti je však z hľadiska aj vyššieho zhodnotenia zaujímavé stavebné sporenie s viacerými účtami v slovenských stavebných sporiteľniach, ale len v jednej so štátnou prémieou s možnosťou získania aj vkladových bonusov pri súčasnom rešpektovaní zákona na ochranu vkladov do výšky stotisíc eur v jednej bankovej inštitúcii na jedného majiteľa účtu. Iná vec je investovanie peňazí aj do rôznych podielových fondov s rôznymi prívlastkami ako – akciový, dlhopisový, realitný, zmiešaný a podobne. Tie však nepodliehajú zákonu na ochranu vkladov, a tak môže dôjsť aj k strate vlozenej istiny. Na dočasne voľné peniaze domácností sa treba pri akejkoľvek forme sporenia pozeráť ako na ďalšiu výdajovú, a teda aj nákladovú položku, a podľa tohto sa k vlastným peniazom aj pri terajších nízkych úrokoch správať.

Slovenskú ekonomiku nemožno vyňať z medzinárodného rámca

Rizikových vplyvov je viac ako dost

V tomto kalendárnom – teda v prvom roku vládnutia terajšej koalície vlády – prognózy základných makroekonomických ukazovateľov hovoria, že HDP bude na úrovni 3,3 percenta, nezamestnanosť pod desať percent, inflácia menšia ako pol percenta a deficit verejných financií pod dve percentá. Verejnosť má o týchto zámeroch a ich plnení priebežné informácie.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Občania teraz očakávajú, ako sa tieto predsavzatia vláde podarí plniť v prostredí očakávaných politicko-ekonomických udalostí, akými sú migračná kríza, neistota v súvislosti s možným vystúpením Británie z Únie, pripravované obchodné a investičné partnerstvo medzi USA a EÚ, hospodársky vývoj v Číne a v niektorých rozvojových krajinách vyvíjajúcich ropu, a tiež ako sa na celkovom vývoji odrazia menové opatrenia centrálnych bánk v oblasti manipulácie s kurzami najmä svetovo-obchodovateľných mien. A takto by sme mohli pokračovať.

■ DLHOVÁ BUBLINA

V trhovej ekonomike si väčšina účastníkov myslí, že bez dlhu nie je možná ich existencia. Dokonca sa používa prirovnanie, že dlhy sú „lubrikant“ budúcej ekonomickej aktivity. Bez dlhov si domácnosti nevedia zabezpečiť vlastné bývanie, a tak založiť rodinu, firmy naštartovať a rozširovať svoj predmet podnikania a vláda financovať spravovanie vecí verejných. A tak hovoríme o narastaní verejných a súkromných dlhov za aktívnej účasti centrálnych bánk, ktoré dnes požičiavajú lacno len preto, aby sa krajiny nedostali do deflačnej hmly. O rizikách spojených s osobným bankrotom, penalizáciou, exekúčnym konaním, reštrukturalizáciou,

firemným bankrotom či inými trvalými následkami pri nesplácaní dlhov sa vo všeobecnosti nehovorí.

■ HYPOTEKÁRNE ELDORÁDO

Za hypotekárnym eldorádom treba vidieť zvyšovanie miezd a tiež znižovanie nezamestnanosti, pokles úrokov pod dve percentá za fixačné obdobie a navyše legislatívne zmeny na prospech domácností pri predčasnom splatení úveru alebo prestupe do inej komerčnej banky za ešte nižšie úroky. Terajšia expanzívna menová politika ECB zatiaľ neprináša nárast inflácie, z čoho môžu mať domácnosti radosť, na druhej strane dochádza

k rastu cien nehnuteľností, a tak je oprávnená obava, či aj u nás v budúcnosti nemôže dôjsť k cenovej bubline na trhu nehnuteľností tak ako v južných štátoch Únie.

O verejných dlhoch sa hovorí najmä v súvislosti s Gréckom, ktoré sa vzhľadom na ich podiel k HDP nemôžu nikdy splatiť. Zadlženie Slovenska je v oboch deficitných ukazovateľoch pod kritériami vstupu do eurozóny a terajšia vláda prijíma opatrenia na zlepšenie stavu najmä v zdravotníctve, doprave a informatizácii spoločnosti, na čo zriadila aj novú vládnú funkciu na úrovni podpredsedu vlády. Na znižovanie verejného dlhu bude

mať vplyv aj pokles úrokov na štátne dlhopisy, v niektorých prípadoch so záporným znamením, ako aj možnosť podnikov kryť svoju finančnú potrebu čoraz viac emitovaním podnikových dlhopisov financovaných z peňazí ECB, bez záložných práv či zmeny akcionárskych podielov. V tejto súvislosti treba povedať, že aj napriek poklesu vkladového i úverového bankového rozpätia zisk komerčných bán neklesá. Dochádza totiž k nárastu bankových poplatkov, čo si môžeme všimnúť pri každomesačnom bankovom výpise, ktorý väčšinu z nás skôr nezaujima, čo je škoda.

■ POTRAVINOVÉ RIZIKÁ

Uvoľnenie únieového obchodu s mliekom, ktorého dôsledkom je terajšia mliečna kríza s následným dosahom na nižšiu produkciu mäsa, nedávne mrazy, ktoré poškodili úrodu viacerých poľnohospodárskych družstiev a producentov, a čoraz menší podiel slovenských potravín na pultoch obchodných reťazcov – to sú v súčasnosti najväčšie problémy nášho pôdohospodárstva. A to je pred nami ešte neratifikovaná najväčšia zóna voľného obchodu na svete medzi USA a EÚ, ktorú poznáme ako Transatlantické investičné a obchodné partnerstvo. Na jednej strane sa hovorí o obrovských ziskoch nadnárodných spoločností na oboch kontinentoch, na druhej strane o príleve lacných amerických modifikovaných potravín, ktoré nechceme.

Pre slovenskú ekonomiku je zvlášť nebezpečné ohrozenie doteraz platných exportných úľav na európsky automobilový priemysel, ako aj zníženie právomoci regulátora európskeho trhového prostredia. Sme zásadne proti oslabeniu zdravotnej, veterinárnej a inej ochrannej politiky EÚ, ktorá by vznikla podpisom spomínanej dohody.

NA OKRAJ

Rakúsko priťahuje mimoriadnu pozornosť a vyvoláva znepokojujúce otázky. Pohľad do rakúskej peňaženky ukazuje odlišnosť od ostatnej susednej Európy – s výnimkou Švajčiarska. Ak sa odráta inflácia, ak sa zráta skutočný reálny rast príjmov strednej vrstvy, tak ten nepretržite rastie. V strednej vrstve sa z necelých desať miliónov obyvateľov Rakúska nachádza päť miliónov dvestotisíc ľudí, príjmy tejto vrstvy rastú. Koho Statistik Austria alebo medzinárodná OECD zaraďuje do strednej vrstvy? Musí mať príjem v rozsahu sedemdesiat až stopäťdesiat percent priemerného príjmu v Rakúsku.

Rakúska peňaženka

Na konkrétne eurá: na dolnej hranici strednej vrstvy sú tí, ktorí majú najmenej sedemdesiat percent priemerného príjmu, a to je v Rakúsku 1 360 eur mesačne. Horná hranica je potom na úrovni 2 900 eur. V tomto rozsahu má príjmy vyše päť miliónov obyvateľov Rakúska. V posledných siedmich rokoch tieto príjmy nestagnovali, ale mierne rástli. Kto má príjmy pod touto hranicou, je chudobný. Kto je nad touto hranicou, patrí medzi bohatých.

Pokiaľ ide o medzinárodné porovnanie, stredná vrstva v Rakúsku je nielen početná, silná, ale najmä stabilná. Medzinárodná organizácia OECD tvrdí, že mzdy a príjmy tejto vrstvy ani ako celku sa nezmenšujú. Na rozdiel od Francúzska, kde klesajú. Dokonca aj v Nemecku. Rakúska stredná vrstva sa na rozdiel od nich nezmenšuje a ani jej príjmy nie sú menšie. Nie je ani menej ľudí, ktorí do nej náležia. To je veľký rozdiel v porovnaní s USA, kde sa stredná vrstva dramaticky zmenšuje. V USA sa aj tým vysvetľuje nárast podpory pre republikánskeho kandidáta na úrad prezidenta D. Trumpa.

V Rakúsku je nezamestnanosť na rekordnej výške. Bez práce je štyristodvadsaťtisíc ľudí. Postihnutí sú všetky vrstvy obyvateľstva. Najviac ľudí, ktorí nemajú nijakú prácu, je medzi tými s nedostatočným vzdelaním. Nezamestnanosť nepostihuje tých, ktorí sú v strednej vrstve. Podľa Inštitútu výskumu ekonomiky Wifo je tu „nerovnomerne rozdelené riziko“, medzi tými, ktorí majú iba základné vzdelanie, nezamestnanosť je vyššia ako 25-percentná. Medzi ľuďmi s vyšším či odborným vzdelaním iba štvorpercentná.

Ak sa teda stredná vrstva v Rakúsku nezmenšuje a jej príjmy nestagnujú, ale mierne rok čo rok od 2008 do 2015 rástli, v čom väzí nespokojnosť obyvateľstva? Pes nie je zakopaný ani v klesajúcom vzdelaní. Podľa Hospodárskej univerzity Viedne (WU Wien) úroveň vzdelania a vzdelávania v Rakúsku nepretržite rastie. Spravidla sú deti nielen vzdelanejšie ako rodičia, ale majú aj vyššie vzdelanie. Rakúsko aj v medzinárodnom porovnaní je na tom lepšie. Zo štatistik sa teda nedá vyvodiť, prečo majú ľudia pocit, že to ide dolu kopcom. Prečo si ľudia myslia, že situácia je zlá, plná neistôt? To sa zo štatistických čísiel nedá vyčítať. A podobná situácia je aj v ostatných štátoch Európy. Aj v EÚ je trend nespokojnosti so zmenšovaním sociálnych istôt stále silnejší. Je veľký rozdiel medzi USA a EÚ – v USA je jasne dokázateľné veľké zmenšovanie strednej vrstvy. V EÚ je strach, že sa tento úpadok prenesie, dovezie aj sem, importuje z USA do EÚ. Situácia so zmenou nálad v EÚ je taká závažná, že vyžaduje podľa rakúskych vedcov nový výskum.

Dušan D. KERNÝ

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Spojky sú slovné druhy, ktorými sa vyjadrujú vzťahy medzi slovami alebo vetami. Medzi predložkami vyjadrujúcimi vzťahy a spojkami je tento rozdiel: spojky vyjadrujú vzťahy samostatne bez toho, aby sa dotkli tvaru slova, no predložky na to potrebujú meniť jeho podobu. Inventár spojok je síce chudobný, ale ich výskyt v textoch je pestrý. Funkciu spojok plnia aj spájacie výrazy (jednak ... jednak; tak ..., ale nie takto; ten ..., ktorý). V jazyku je množstvo spájacích výrazov, ktoré popri plnení spájacej úlohy dodávajú výrazom aj nové významy (keby len ..., ale aj; ak ..., jednako však ...).

Nezabúdajme na spojky

V jazyku sa príčina môže, a často sa i vyjadruje až na druhom mieste po deji. V klasickej slovenskej literatúre nájdeme vetu: „Zaplakali moje oči, že môj ľud mi je v otroci.“ Príčina je tu uvedená na druhom mieste, a to vo vedľajšej vete so spojkou „že“. Spojku „že“ v tejto úlohe často podporuje zámeno „preto“, napr.: „Mlčí preto, že nepozná odpoveď.“ Z uvedenej dvojice „preto – že“ vznikla výrazná príčinná spojka „pretože“. Cítiť v nej rovnako zámeno „preto“ i spojku „že“. Aj keď sa v prejavoch dobre zaužívala, predsa len najvšeobecnejšou príčinnou spojkou v slovenčine je spojka „lebo“. Spojka „lebo“ sa využíva vo všetkých jazykových štýloch. Spojka „pretože“ pre svoju presnosť prevláda najmä v odbornom štýle. V súvislosti so spojkou „lebo“ treba pripomenúť, že popri svojom prvotnom príčinnom význame môže mať aj vylučovací význam. V tomto význame sa vníma jej použitie ako nenáležité. Takto sa používala hlavne v minulosti. V súčasných prejavoch sa spojka „lebo“ používa iba v príčinnom význame, čiže pri spájaní viet do súvetia, napr.: „Kľavošom prezývali ho preto, lebo o všetko robil ľavou rukou.“ (L. Ondrejov)

Pri vrátení sa k spojke „pretože“ chceme upozorniť, že základné miesto získava vtedy, keď jej prvá časť „preto“ má na čo a prečo odkazovať. Opačným prípadom je jej použitie na začiatku súvetia. V takejto polohe je vhodnejšia iná príčinná spojka – „keďže“, napr. „Keďže si taký žičlivý, chcem ťa požiadať...“. Spojka „keďže“ sa žiada i na začiatok zloženého súvetia, ak sa iná príčina vnútri tohto súvetia vyjadruje spojkou „pretože“, prípadne inou spojkou. Napr. u V. Mináča: „Keďže to nemohol uveriť, lebo by to porúcalo všetku jeho doterajšiu činnosť, uveril zrade.“ Opačovaním spojky „pretože“ by sa nenaznačilo, že ide o dve príčiny nerovnakého druhu alebo stupňa.

Aj keď spojky v texte neovplyvňujú konečnú výpovednú hodnotu, chceme upozorniť používateľov jazyka na vhodnejší výber spojok na vytvorenie kultivovaného jazykového prejavu. V ostatnom čase napr. častica „kebyže“ bežne konkuruje spojke „keby“. Najčastejšie uvádza vetu, v ktorej sa vyslovuje neistá podmienka, napr.: „V hre piati proti piatim sme boli lepší, keďže nemáme (= keby sme nemali) toľko vylučujúcich hráčov...“

Július LOMENČÍK,
Katedra slovenského
jazyka a komunikácie UMB
v Banskej Bystrici

Verejnosť má vidieť aj pozitíva, a nie iba samé negatívne príklady Parlament potrebuje platformu slušnosti

Do politiky vstupoval Peter MARČEK ako podnikateľ, známy je aj zo športových kruhov. V parlamente pôsobí od tohtoročných volieb a v pléne sa usiluje presadzovať princípy férovosti a slušnosti. Podľa neho by v NR SR mala existovať určitá platforma, ktorá bude pre občanov predstavovať obraz slušnej spolupráce slušných politikov, ktorých je podľa neho v parlamente väčšina, aj keď občas to tak veľmi nevyzerá.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

• **Čo vás tak krátko po vstupe do parlamentu inšpirovalo k založeniu neoficiálnej platformy slušnosti?**

Od začiatku tvrdím, že som išiel do politiky okrem iného aj preto, aby som zmenil a zlepšil úroveň správania sa slovenských politikov. Treba vrátiť do ich vzťahov vzájomnú úctu a slušnosť. Nielen rétorika, ale aj celkové správanie sa niektorých služobne starších kolegov v parlamente je zarážajúce. Nemusím tu spomínať mená, veď občania vedia, ako sa kto vyjadruje, ako sa kto správa, aké metódy na dosiahnutie svojich cieľov používa. Ak na pôde parlamentu niekto otvorene uráža ženy, to už je naozaj silná káva. Nemienim sa hrať na moralistu či kazateľa dobrých mravov, ale ja som bol vychovaný v inom duchu, než aký vládne v niektorých kruhoch slovenskej politiky. S našou platformou sme pripravení oslovovať kolegov nielen z opozície, ale aj z koalície. Verím, že sa nám podarí aktivizovať tých slušnejších, ktorých je určite viac než tých neslušných. Slušní ľudia sa vedú pokojne rozprávať o problematike, ktorú riešia. Aj keď sa ich názory rozchádzajú, dokážu sa počúvať a niekedy dospieť ku kompromisom, ku ktorým nevychovaní a kriklúni nikdy nedospievajú.

• **Ako si predstavujete fungovanie platformy v reálnej parlamentnej praxi?**

Platformu slušnosti chceme presadiť naprieč celým parlamentom, jej tézy predložíme všetkým poslancom, ktorých je stopäťdesiat. Je to volanie po slušnejších, umiernených a kultivovanejších prejavoch bez osobných invektív a urážok. Rokovania pléna parlamentu sú snímané a zo záznamu vysielané pre verejnosť. Každý z nás poslancov by mal byť vzorom a príkladom pre občanov tohto štátu. Ako potom môžeme od občanov chcieť, aby k sebe boli slušní a úctiví, keď im priamo pred kamerami ukazujeme, ako sa ľudia k sebe nemajú správať?!

• **Ako funguje slušnosť v rámci strany, za ktorú ste v parlamente?**

Okrem slušnosti vo vzájomnej komunikácii je to aj slušnosť v dodržiavaní princípov. Dohodli sme sa, že sa pred každým hlasovaním stretneme a vyjadríme svoje stanoviská a názory. Cieľom je zhodnúť sa na nejakom spoločnom postupe. Keď bude mať niekto nejaký iný pohľad na vec alebo vyslovene bude proti, povie to dopredu a oznámi, že nebude hlasovať tak ako ostatní. To je slušnosť v rámci demokracie. Ja osobne sa chcem vždy zachovať čestne a hlasovať podľa svojho vlastného svedomia a vedomia. Hoci sa to na našej politickej scéne môže javiť ako niečo, čo nie je bežné, som presvedčený, že každý má na to právo. Veď predsa práve tak ako mu káže presvedčenie a zdravý rozum, by mal hlasovať každý z nás. No a to je zasa slušnosť voči voličom.

• **V parlamente ste síce nováčik, ale o vstup do profesionálnej politiky ste sa už uvažovali aj predtým. Ako to bolo?**

Bol som predsedom Krajskej rady HZD a členom predsedníctva tejto politickej strany, ktorá sa však do parlamentu nedostala. Keď sa

jej predseda Ivan Gašparovič stal prezidentom republiky, fungovanie strany sa utlmilo. Potom som bol spoluzakladateľom a štatutárom Strany občanov Slovenska (SOSKA). Tá sa tiež do parlamentu nedostala, ale bola určitým spôsobom novátorská. Hovorili sme, že to je strana športovcov, pretože vznikla okrem iných závažných problémov v spoločnosti aj na riešenie situácie, v akej sa šport nachádza. Strana spolupracovala s odborníkmi zo všetkých oblastí verejného života. Zostavili sme štrnásť odborných skupín, ktoré mali nielen komentovať dianie na minis-

stavil na kvalitu, ktorú Musulbes jednoznačne predstavoval. Lenže štát sa o neho nezaujímal, ani keď získal pre nás medaily, takže všetky náklady na jeho prípravu sme hradili zo súkromných zdrojov. Chcem zdôrazniť, že bez priateľov, podporovateľov a nadšencov by sme to nezvládli.

• **Občas vám vyčítali, že ste sa orientovali najmä na získavanie zápasníkov z ruskej školy. Mali ste práve v Rusku dobré kontakty?**

Musím sa vrátiť do minulosti. Môj otec bol kedysi veľvyslanec radca v Moskve, preto som vyštudo-

Peter MARČEK pomohol do parlamentu strane Sme rodina B. Kollára.

terstvách a vo vláde, ale aj prinášať konkrétne návrhy na riešenia. Mali sme v pláne komunikovať s ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu, komunikovať s vládou, podávať návrhy pani premiérke Radičovej. Ľudia z prostredia športu tak chceli urobiť niečo aj sami v oblasti, ktorá kolabovala pre nedostatkové štátne dotácie, keď navyše športovcov nemohli, či nechceli podporovať ani firmy zo súkromného sektoru. Tie sa dodnes vyhovárajú na krízu alebo nesystémové a nejasné spracovanie tejto časti legislatívy. Často aj oprávnené, keďže to viem ako jeden z podnikateľov posúdiť.

• **Vo vrcholovom športe ste pôsobili tiež ako funkcionár, teda aj v čase, keď ste boli podnikateľ. Čo vás k tomu priviedlo?**

V detstve som hrával ľadový hokej za juniorov Slovana Bratislava a pätnásť rokov som sa aktívne venoval karate. Presedlal som na zápasenie. Je to najstarší šport, ktorý je literárne zachytený už v sumerskom Epose o Gilgamešovi. Slovensko malo niekoľko generácií úspešných zápasníkov, no v súčasnosti ako tradičný olympijský šport hľadá svoju novú tvár, ktorá by ho urobila atraktívnejším aj pre médiá. V rokoch 2008 až 2012 som pôsobil ako prezident Slovenského zápasníckeho zväzu. Tomuto športu som finančne pomáhal ešte predtým, ako som sa stal funkcionárom. Priviedol som do slovenskej reprezentácie Rusa Davida Musulbesa, ktorý sa už ako občan Slovenska stal majstrom Európy a na olympiáde v Pekingu získal bronzovú medailu. Chcel som pozdvihnúť úroveň zápasenia na Slovensku, preto som

val a zmaturoval na strednej škole vo vtedy ešte sovietskej metropole. V roku 1972 som tam začal navštevovať Vysokú školu diplomatickú s odborom medzinárodné vzťahy. Musel som však skončiť. Môjho otca považovali za ekonóma éry Alexandra Dubčeka. Tak ho prevelili, vylúčili zo strany, a preto som na Slovensko musel odísť aj ja. Doma som sa oženil a popri štúdiách na právnickej fakulte som začal pracovať vo vysokoškolskom klube. Neskôr som sa venoval podnikaniu aj v oblasti cestovného ruchu, takže zahraničné kontakty mi nikdy nechýbali.

• **Preto tá orientácia na získanie ruských zápasníkov?**

Je pravda, že čiastočne som sa ako prezident zápasníckeho zväzu vydal cestou získavania zápasníkov z Osetska, ktoré je súčasťou Ruskej federácie. V rámci zápasenia práve tamojšia škola je najlepšia na svete a aj našim nádejným zápasníkom to mohlo len pomôcť. Okrem Musulbesa reprezentovali Slovensko aj ďalší dvaja zápasníci z kaukazskej oblasti. Boli to juniorskí majstri Európy a sveta. Bolo to naplánované tak, že oni budú kostrou našej reprezentácie, budú súťažiť za Dunajplavbu a každodenne trénovať v telocvični s našimi zápasníkmi. Kto z našich týchto Osetov porazí, hneď môže ísť na šampionát a môže získať medailu. Financovali sme zo súkromných zdrojov ubytovanie, stravu aj sociálne zabezpečenie ruských zápasníkov z Osetska. Malo to svoj význam a neľutujem to.

• **Vyčítali vám aj to, že ste chceli ako prezident zväzu cestovať na turnaje do zahraničia...**

Poslanec NR SR Peter MARČEK.

Ak niekto hovorí cestám na turnaje či šampionáty, že sú to výlety, tak je na veľkom omyle. Strávil som napríklad dvadsať dní aj na najväčšom športovom podujatí roka 2008 na olympijských hrách v čínskom Pekingu. Išiel som tam ako súkromná osoba a zaplatil som nielen sebe pobyt aj stravu. Vo výprave mohli ísť iba dvaja reprezentanti a ich tréneri, ja som tam bol za svoje peniaze. A to je znovu o slušnosti. Tá medaila, čo vtedy prinieslo zápasenie na Slovensko zo olympiády, sa nevyjadruje v cene peňazí. Vyjadruje sa v hodnotách, ktoré tvoria vzor mladej generácii, aby cítila hrdosť, keď pri našej hymne stúpa na stožiar slovenská vlajka a všetci na svete vedia, že to je hymna, vlajka a srdce Slovenska.

• **Uvedomujete si, že zápasenie na Slovensku médiá často spájajú aj s mafiánskymi kruhmi?**

Nechcem kritizovať médiá všeobecne, ale v tomto smere niektoré zápasníckemu hnutiu veľmi uškodili. Zápasenie je tradičný a tvrdý šport. Pre svoju náročnosť a príklon k antikému ideálu kalokagatie bolo vždy pre mládež vzorom férovosti a rytierstva. Psychicky aj fyzicky má prispievať k rozvoju pozitívnych vlastností, ktoré si človek v sebe nesie po celý život. Je to však aj menšinový šport, ktorý sa v médiách veľmi neobjavuje, a preto sa z nich verejnosť takmer vôbec nedozvie, že na Slovensku už roky robíme v základných školách pre deti Junácku pasovačku, ktorá má prispieť k fyzickej zdatnosti detí. Naopak, médiá pri rôznych mafiánskych historkách nezabudnú spomenúť, že jednotliví aktéri vyšli zo zápasníckeho prostredia. Je mi to ľúto, aj keď je to pravda, ale s tým nemá zápasnícky zväz nič spoločné. Tí známi mafiáni, ktorí sú zväčša už po smrti, v čase svojich kriminálnych aktivít už dávno, dlhé roky nemali so zápasením nič spoločné. Lenže to už médiá nespomenú, takže vo verejnosti ostanú len negatívne asociácie. Našťastie je mnoho rodičov, ktorí sú objektívni a svoje deti napríklad aj po Junáckej pasovačke privedú – dajú ich medzi mladých zápasníkov, aj keď vedia, že tento šport si vyžaduje veľa driny a bolesti od športovca, ale aj podporu a veľa obetovania času i peňazí celej rodiny.

• **V rámci svojich občianskych aktivít ste aj jedným z rytierov rádu, ktorý nie je verejnosti všeobecne známy. Treba za tým hľadať niečo tajomné?**

Som členom Rádu svätého Lazara Jeruzalemského. Jeho hlavnou náplňou je pomoc zdravotne postihnutým, chorým ľuďom a nemocniciam či domom sociálnych služieb. Za rytiera som bol pasovaný v Dóme sv. Martina v Bratislave. Na slávnostnom ceremoniáli bol prítomný aj duchovný protektor rádu Gregor III. Laham, ktorý je pravou rukou pápeža. Tento rád vznikol v roku 1099 počas prvej križiackej výpravy. Jeho hlavnou úlohou v začiatkoch bolo budovanie lazaretov, v tom čase najmä pre obyvateľstvo postihnuté leprou. Aj v súčasnosti rád venuje pozornosť prevencii a liečeniu nákazlivých chorôb. Jeho ďalším poslaním je aj šírenie kresťanstva. Ak chcete byť členom tohto rádu, musíte byť veriaci, mať všetky potrebné svätosti a byť bezúhonný, čestný človek. Tiež je potrebné, aby vás odporučili ďalší dvaja členovia.

Vynachádzaví podvodníci majú stále nové nápady na klamanie ľudí
Inkaso, autá, poisťky – berú všetko

Robert LANDIS – Foto: internet

Neznámi podvodníci sa opäť pokúšajú vylákať peniaze od dôverčivých Slovákov. Tentoraz sa tvária ako zástupcovia firmy, ktorá vymáha peniaze za údajné nedoplatky na dodávky elektriny. Ak nezaplatíte, môžete mať opletačky so zákonom. Tu je kúsok z e-mailu, ktorým sa snažia podvodníci vymámiť peniaze od mnohých dôverčivých Slovákov. „Váš dodávateľ elektrickej energie zaznamenal nedoplatok voči poskytovateľovi elektrickej energie, preto Vás žiada o bezodkladné uhradenie nedoplatku,“ píše sa v podvodnom emailu, ktorý dostali viaceré domácnosti na Slovensku.

Zároveň sa podvodníci vyhrážajú, že v prípade nezaplatenia nedoplatku budú rásť úroky a ľuďom hrozí odpojenie od elektrickej energie. „Bezodkladne Vás preto prosíme, vyhnite sa zbytočným komplikáciám a nepríjemnostiam so zákonom,“ dodáva človek podpísaný ako Livia Hnatová z vymáhacej spoločnosti Inkaso Justitia, a. s.

■ BEZ ZMLUVY

Hovorkyňa Západoslovenskej energetiky (ZSE) Michaela Dobošová povedala, že ich spoločnosť nemá nijakú zmluvu s firmou Inkaso Justitia na vymáhanie pohľadávok. „Evidujeme niekoľko zákaznických podaní týkajúcich sa tejto spoločnosti,“ potvrdila podozrenie o možnom podvodnom správaní sa údajnej firmy. Zároveň radí, že ak má zákazník pochybnosti, môže sa obrátiť na zákaznícku linku ZSE alebo na zákaznícke centrum ZSE a dodáva: „Ak má zákazník podozrenie na podvodné správanie, odporúčame mu kontaktovať políciu.“

Podobne reagovala aj Východoslovenská energetika, a. s. Špecialistka

kommunikácie Katarína Šulíková uviedla, že tento mail považujú za podvodný, a preto upozorňuje zákazníkov, aby v žiadnom prípade neposielali peniaze na bankové účty v ňom uvedené. „VSE v priebehu už kontaktovalo niekoľko zákazníkov. Na zákazníckej linke si overovali tak výšku nedoplatku, ako aj samotné odosielanie e-mailu,“ dodala Šulíková.

■ NEEXISTUJÚCA FIRMA

Fakt, že s najväčšou pravdepodobnosťou ide o podvodníkov, potvrdil aj Lukáš Berka zo spoločnosti FLOWii. Práve systém tejto firmy mali potenciálni podvodníci zneužívať na rozposlanie e-mailov. „Uvedená spoločnosť podľa verejne dostupných registrov firiem neexistuje. Spomínaný nedoplatok teda v žiadnom prípade neuhrádzajte! Za zneužitie nášho systému za týmto účelom sa Vám v mene našej spoločnosti ospravedlňujem a budeme celú vec ďalej riešiť,“ upozornil Berka.

Podobný útok sa vyskytol v minulosti aj v Česku, no cybernetickí podvodníci využívali priamo meno jednej

z energetických firiem. Zuzana Hošalová, hovorkyňa spoločnosti Eset, ktorá sa špecializuje na výrobu antivírusových programov, hovorí, že uvedený typ kampane funguje úplne neelektronicky bez použitia škodlivého kódu. „Väčšinou ide napríklad o pokusy o žiadanie zaplataenia pokuty za cestovanie bez lístka v Česku a podobne, kde sa tiež odosielateľ vydáva za vymáhateľa pohľadávok.“

■ PLYNÁRI VARUJÚ

Aj Slovenský plynárenský priemysel varoval domácnosti, aby nikomu nevyplácali nijaké preddavky. Ľudia, ktorí používajú plyn, by mali v zvýšiť pozornosť. Na sociálnom opatrení vlády, ktorá preplatila časť nákladov na túto komoditu, chceli tiež zarábať podvodníci. Na Slovensku začali pôsobiť organizované skupiny, ktoré žiadali od ľudí takzvaný „preddavok na spracovanie dát o vratkách“ vo výške dvadsať eur. Plynári radili, aby ľudia v takýchto prípadoch okamžite kontaktovali políciu na telefónnom čísle 112. „Pre výpočet výšky vratky ľudia

nemuseli robiť nič. Poštovou poukážku so štátnym príspevkom dostali priamo do svojej schránky. Jej platnosť bola šesťdesiat dní, počas ktorých si ľudia mohli peniaze vyzdvihnúť na akejkoľvek pošte,“ povedal hovorca SPP Michal Holeš.

Podľa neho spoločnosť nikoho nepoverila vyberaním akýchkoľvek záloh na výpočet dát. Výšku vratky vypočítalo ministerstvo hospodárstva na základe informácií o spotrebe domácností, ktoré rezortu poskytli všetci dodávatelia plynu.

■ AKTÍVNI AUTIČKÁRI

Už aj na Slovensku sa začali objavovať prípady podvodníkov, ktorí prostredníctvom zavádzajúcich inzerátov pripravili ľudí o peniaze pri kúpe nového auta. Zarábajú na vysokých zálohách, ktoré pýtajú vopred prevodom na bankový účet. Na podvody upozorňuje Spolok na ochranu vlastníkov automobilov (SOVA).

„Ja som si vyhladol auto cez internet, cena úžasná, tritisíc libier za BMW 530d s rokom výroby 2005. Hneď som vedel, že niečo nie je v poriadku. Mail som však pre výhodnú ponuku poslal,“ uvádza združenie skúsenosti oklamaneho zákazníka. Odpoveď dostal rýchlo. „Audi je stále na predaj, len on pracuje v Nemecku a auto je v Británii, tak nech mu pošlem zálohu cez Western Union.“ Údajný predajca chce vo väčšine prípadov zálohu vo výške päťsto a viac eur ako dôkaz skutočného záujmu.

■ DLHODOBÝ PROBLÉM

„Ide o dlhodobý problém. Ľudia nám píšú sťažnosti priebežne. Podvodníci sú podľa všetkého organizované skupiny zo zahraničia. Je možné spoznať ich podľa veľmi zlej slovenčiny, prípadne aj zlej angličtiny,“ potvrdzuje predseda SOVA Július Petrus. Funguje to tak, že záujemca najprv v internetovej inzercii nájde nádherné a skutočne lacné vozidlo. Skontaktuje sa s predajcom, ktorý vystupuje ako cudzinec. Podvodníci používajú podľa Petrusa dookola rovnaký príbeh o tom, ako u nás pracovali a kúpili si tu aj auto. Nakoniec sa však rozviedli, prípadne ich firma povolala do Británie. Takže používajú legendu o aute na našich značkách, ktoré si zobrali so sebou a potrebujú ho predat'. Preto je vraj vozidlo také lacné.

Údajný predajca presvedčí záujemcu, že v skutočnosti neexistu-

júce auto má v zahraničí a na svoje náklady ho nechá dopraviť na Slovensko. „Podvodníci často menia mená, emailové adresy aj typy predávaných áut. Dokonca sú schopní poslať aj kópie dokladov vozidla či svojich sfalšovaných pasov. Niektorí si vytvoria aj fiktívnu identitu na internete, iným stačí ukradnúť identitu niekomu inému na sociálnych sieťach. Tieto podvody sa v priebehu rokov skutočne sprofesionalizovali,“ zdôrazňuje SOVA.

■ FALOŠNÉ ÚČTY

Špekulanti údajne využívajú sprostredkovateľské spoločnosti, cez ktoré peniaze tečú. Tie sú však vymyslené a na tento zámer majú dokonca založené webové stránky. Cieľom je vylákať peniaze z kupujúceho, a to naozaj premyslene. Môže ísť napríklad o platbu na účet v banke, ktorý je založený na odcudzených dokladoch, alebo cez Western Union – urgentné platby do zahraničia. Pobočky Western Union v odľahlých dedinách, napríklad v Rumunsku, majú podľa odborníkov fungovať „vďaka“ tomu. „Kto naletí, môže podať podnet na políciu, ale vzhľadom na výber v inom štáte sa na 99,9 percenta ničoho nedomôže.“

Zdravotnú poisťovňu si môžete zmeniť iba raz v roku, vždy do konca septembra. Každoročne je to biznis pre nasadených podvodníkov. Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS) eviduje medzi žiadosťami o zmenu zdravotnej poisťovne množstvo podozrivých prípadov.

Z praxe sú známe praktiky, keď rôzni „prepoisťovací“ agenti klamlivými informáciami zavádzajú poisťencov. „V súvislosti s nezákonným prepoisťovaním poisťencov vo svojich podaniach uvádzajú, že k zmene zdravotnej poisťovne došlo bez ich vedomia. Teda bez toho, aby si prihlášku podali osobne alebo niekoho poverili jej podaním,“ potvrdzuje hovorkyňa úradu Soňa Valášiková.

Známy je prípad, ktorý vlani zaznamenala Všeobecná zdravotná poisťovňa. Neznáme osoby v Trnave údajne navštevovali ľudí priamo v bytoch či v rodinných domoch. Informovali ich vraj o tom, že štátna poisťovňa zaniká. Na základe toho im ponúkali prepoistenie do súkromnej poisťovne za zvýhodnených podmienok. Znie to síce ako žart, lenže je to tvrdý podvod.

Zábava klesla na podpásovú úroveň a humor sa zmenil na chliev
Posmievači sa predháňajú vo vulgárnosti

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Prvá a jediná slovenská stand-up comedy show Silné reči sa zaoberá rôznymi témami a predstavuje údajne „skvelý prameň humoru z ľudu“. Ak však tým žriedlom má byť vulgárnosť a oplzlosť, potom z nich naberajú ako fekálne autá zo žumpy.

Silné reči je zoskupenie stand-up „komikov“. Na slovenskej scéne vystupuje od roku 2010. Založil ho Ján Gordulič v úzkej spolupráci s bratislavským Nu Spirit Clubom. Pravidelne vystupuje v slovenských kluboch, puboch a na súkromných akciách. Zoskupenie sa samé predáva výzvou: „Ak máte chuť sa zabaviť na veciach, o ktorých sa nehovorí, ale potrebujete skvelé komediálne vystúpenie, ktorým rozosmejete hostí na svojej akcii – prídte nás navštíviť ...“

■ AKTUÁLNY HORNIČEK

„Humor je cudzie slovo, niektorým úplne cudzie.“ Tak charakterizoval ťažké umenie vtipnosti vari jeden z najlepších humoristov u nás Miroslav Horníček. Neuveriteľne múdry človek, pretože humor musí byť postavený na múdrosti, poznaní, láskavosti a, samozrejme, určite aj vtipnosti. Humor je najmä boj s ľudskou hlúposťou. Á jeho arzenálom už preto nemôže byť iba hlúposť.

Sú témy, ktorých sa humor síce dotýka, ale rozhodne by to nemal byť zosmiešňujúci a urážlivý humor, ak nie priamo primitívny, preťkaný

vulgarizmami piatej cenovej skupiny a pseudointelektuálnymi narázkami, ktoré sú v konečnom dôsledku urážkami.

Keď dvaja robia to isté, nie je to to isté. Keď Salman Rushdie publikoval Satanské verše, bol to jeho názor, i keď sa s ním dalo polemizovať. Keď redaktori Charlie Hebdo karikovali isté symboly, boli to ešte karikatúry, aj keď už vyvolávali polemiku. Keď sa „humoristi“ zo Silných rečí vyzbrojili v súvislosti s kresťanskou či so židovskou tematikou vulgarizmami najprimitívnejšieho razenia, nie je to nič, nijaký podnet na zamyslenie, reflexiu, nieto ešte humor. To, že sa na takom niečom niekto zasmieja, totiž ešte neznamená, že ide o humor.

Zarážajúce je, že zosmiešňovanie židovských biblických príbehov predviedol práve šéfredaktor židovských novín DELET na Slovensku Michael Szatmary. Na paškál si vzal najznámejší príbeh o Adamovi a Eve. Okrem sexistických posmeškov naznačil, že asi museli byť lysohlávky (huba spôsobujúca opojenie a halucinácie), keď v raji „kvákali s hadom“.

Profesor Pavol Mešťan, riaditeľ Múzea židovskej kultúry pri SNM, nevidí ani vo vtipoch uťahujúcich si zo židovského etnika nič zlé. Dokonca, v istých prípadoch – ako hovorí – „často v sebe skrývajú veľa múdrosti, sú duchaplné ale zároveň sebaspaľujúce“.

■ PROTI VULGARIZMOM

K ukážkam „diela“ spomínaných „humoristov“ však profesor Mešťan rozhodne dodal: „Vôbec – a v zásade – som proti vulgarizmom a urážkam viery – akejkoľvek, a nemôžem ich skrývať za vtip.“ Hovorca Konferencie biskupov Slovenska Martin Kramara sa na našu žiadosť k tejto téme vyjadril nasledovne: „Hovorí sa, že humor je korením života. Dobré korenie môže výrazne zlepšiť chuť jedla. Celá korenička vysypaná do hrnca poskytne nezabudnuteľný ‚zážitok‘. Avšak, aj keby sme opomenuli dôsledky, ktoré to zanechá na tráviacu sústavu, dobrý obed si väčšina z nás predstavuje inak. Málo príjemné tiež býva, keď korením kuchár skúša prekryť chuť niečoho nekalitného či dokonca skazeného.“

Môžeme popriať dobrú chuť každému, komu sa chce niečo podobné konzumovať. Nemá však zmysel púšťať sa do chodov, ktoré na nás pôsobia opudivo – už len počtom a kalibrom vulgarizmov. Nie všetci totiž na to máme žalúdok. Urážať sa na prejavy humoru, ktoré sú proti nášmu gustu, nemá zmysel. Je to dopredu prehratý boj. Na plytčine možno uviaznuť...

■ DUŠEVNÉ PLYTČINY

Spisovateľ, umelec, legenda humoru z niekdajšieho Roháča Benjamin Škreko nám zas povedal, že na ukážkach videí sa síce „párkrát schuti zasmial“, ale nie až tak, aby odteraz začal tento druh humoru vyhladávať.

Benjamin Škreko nemá žiadne mantinely, z čoho si ešte možno robiť žarty a z čoho už nie. Vyznáva však zásadu, že humor nesmie urážať.

„Vulgarizmy v humore akceptujem len v prípade, ak, slovami Jana Wericha, sadnú v danej situácii ako riť na šerbel. Samoučelné používanie vulgárnych slov, najmä z oblasti rozmnožovania a vylučovania, nechápem a odmietam sa na tom zúčastňovať.“

Ten, kto má zmysel pre humor, zväčša o tom vie. Lenže vypestovaný zmysel pre humor nie je až taká bežná záležitosť. Niektorí si iba myslia, že sú vtipní, že vedia žartovať a baviť okolie, lenže opak je pravdou.

■ HRUBÉ ZRNO

V dobe, v ktorej sa nepretržite sťažujeme na prienik bezduchých anglicizmov do nášho slovenského jazyka, akosi poza naše sťažnosti prenikajú doň už aj vulgarizmy najhrubšieho zrna. Šubstandardné výrazy sa dokonca najnovšie stali aj súčasťou „futbalovej hymny“ z produkcie kapely Horkýže slíže. Nuž ale potom sa nečudujme tomu, čo sa deje na našich futbalových štadiónoch a ako sa tam správa časť tiežfanúšikov. To však je už iná téma nielen pre novinárov, ktorým to zjavne neprekáža, ale aj pre sociológov, psychológov a psychiatrov. Mimochodom, takmer ako keby to bola zámeraná propaganda – zvulgarizovaný a manipulatívne bezhodnotový svet sa totiž oveľa ľahšie ovláda. Najmä ak je to svet mladých.

Spomienky Elišky Hurnej na najtragickejšie dni jej života v Rajeckej doline

Povstanie ju zavalilo neľudskou zlobou

Martin LACKO – Fotografie: rodinný archív E. H.

Môj manžel František Sandrik i ja sme boli zamestnancami Slovenskej hotelovej účastinnej spoločnosti. V čase povstania sme riadili kúpeľné hotely Veľká a Malá Fatra. Sezóna sa chýľila pomaly ku koncu, keď tu ako blesk z neba zasiahlo pokojné Rajecké Teplice – povstanie. Nemusím spomínať, ako to zatriaslo s prítomnými. Všetci boli vystrašení. S manželom sme kalkulovali, či a na aký čas nám vydržia zásoby, lebo sme boli odkázaní na zásobovanie zo Žiliny a partizáni vytrhli železničné koľajnice. Manžel ako starostlivý riaditeľ a statočný Slovák z Veľkej Bytče nebojácne a odhodlane sadol na bicykel, aby sa dostal nejakú do Žiliny zadovážiť najpotrebnejšie veci. Bolo to 2. septembra 1944. Slnko svietilo, ľudia vylakaní ani nevychádzali z izieb a manžel sa pustil na nebezpečnú a namáhavú cestu cez lesy so svojim čestným úmyslom. Hodiny utekali a ja preniknutá zlou predtuchou som nervózne prešľapovala pred hotelom, očakávajúc návrat manžela. Okolo mňa občas prehmeli nákladné autá plné akýchsi špinavých ozbrojených banditov, z ktorých išla hrôza a ktorí si hovorili partizáni.

■ PANIKA A ZÚFALSTVO

Vtom však, zaplať Pán Boh, vidím v diaľke bicykel, ako sa manžiel vracal. Odľahlo mi, že je už tu. Ledva stačil zhodiť balíky nákupu, ktorými bol ovešaný, hneď ma informoval, aká panika je v Žiline, ako mnohí zodpovední i menej zodpovední ľudia sklamali a dali sa do služieb tejto plagiary a že musíme len vydržať, kým to všetko nebude zlikvidované. Vtom už vrazili do miestnosti niekoľko trhani, ovešaní červenými handrami, granátmi a ďalekohľadmi a spustili: „Vy jste ten fidiel Sandrik, ten velikej Slovák z Bytče? Tak poděte s námi!“ Poviazali mu ruky a viedli ho do osobného auta. Na moje zúfale otázky len jeden z nich – Slovák, odpovedal: „My ho berieme na štáb k vyšetrovani. Uvidíme! Ak je nevinný, pustíme ho.“

A už ich nebolo. Nemusíme spomínať, aký rozruch nastal medzi hosťami i personálom hotela. Boli i taki, čo sa pustili utekať preč cez hory v tej panike. No ako ďaleko sa im podarilo utiecť a aký osud ich zastihol, neviem. Väčšina však citila so mnou a utešovali ma, ako vedeli.

■ ŠTÁB VO FAČKOVE

Bol tu aj manželov brat Jozef Sandrik, ktorý u nás letoval, ináč študoval v Berlíne za leteckého inžiniera, taktiež generálny riaditeľ Tatrabanky Rudolf Kubiš s manželkou, publicistkou Zuzanou Dovalovou. Títo mi boli najväčšou oporou a radili mi, čo si počať. V tom ma však tajne vyhľadal, tak aby o tom partizáni nevedeli, istý vojak, ktorý bol z Rajca a k partizanom sa chudák dostal len preto, že bol vojakom v armáde. Dobré vieme, ako bola armáda podfukom, vďaka jej čelným predstaviteľom, získaná do povstania. Prezradil mi, že vo Fačkove pod Súľovskými skalami majú partizáni „štáb“ vo vyrabovanej fare. Kralujú a hlavné slovo majú ruský veliteľ Popov, Žingor, Németh, Sedláček a iní. Ponúkol sa mi, že ma ráno po východe slnka počká na istom mieste a zavezie do Fačkova na ten ich štáb. Samozrejme, zavezie mal len pred dedinu a tam ma zasa počká, aby ho nevideli, lebo by ho odpravili. Tak sa aj stalo.

Prišla som do Fačkova ráno,
v to daždivé truchlivé ráno, krá-
čala som vydrancovanou dedinou
smutná, ale o to viac odhodlaná.

Eliška Hurná, rodená Otepková, sa narodila 27. februára 1920 v Bratislave. Jej prvým mužom bol František Sandrik. V roku 1947 sa vydala za Juraja Hurného, armádného dôstojníka, ktorý bol v roku 1950 nevinne odsúdený na dvanásť rokov väzenia. Juraj Hurný rovnako ako jeho manželka Eliška neboli nikdy v žiadnej politickej strane, boli hlboko veriacimi katolikmi a presvedčenými demokratmi. Z ich manželstva vzišiel syn Juraj Hurný ml. (1948), známy operný spevák, tiež člen Svetového kongresu Slovákov, dnes žijúci v Rakúsku.

Eliška Hurná úmrela v Grazi 16. októbra 1994. Rukopis predstavuje spomienky na najtragickejšie obdobie v jej živote, keď 2. 9. 1944 jej prvého muža zavraždili komunistickí partizáni pod velením J. Sedláčka vo Fačkove. Spomienky krátko pred smrťou koncipovala pre rodinu, keďže na Slovensku nebol záujem o ich zverejnenie. Pochopiteľne, ide len o krátky náčrt životných osudov, mnohé zážitky odišli s ňou do hrobu. Spomína krátky, no nezvyčajne pohnutý osud ženy, ktorá musela roky znášať ľudské zlo stelesnené totalitným režimom. Ten sa začal prejavovať už v jeseni 1944 a naplno sa rozvinul po februári 1948.

Nech sú tieto spomienky doplnením mozaiky najnovších slovenských dejín, ktoré boli – podobne ako mnohí občania – desaťročia kruto znásilňované tak komunistickou, ako aj čechoslováckou ideológiou.

Druhý hrob prvého manžela Elišky HURNEJ, ktorého popravili partizánski katani vo Fačkove

Stáb vo vyrabovanej fare nebolo ťažko nájsť podľa revu a hulákania. Obraz, ktorý sa mi naskytol, bol hnusný a nikdy maľ nezabudnem. Plno čudných ľudí. Ruski a českí parašutisti, rôzne staré uniformy aj otrhané šaty, slovom háved. Vchod do fary bol z dvora, tu tiekol potok, všade plno krvi, čo rozsekávali zrekvirovaný dobytok, pri potoku horel oheň. Jedni na ňom varili a všade bolo plno, plno čudných žien, vraj „sestříčky“. Dvere do fary povytňhané a dnu plno sena, slamy a špiny. Vchod strážili dvaja Rusi so skríženými puškami, cez ktoré som videla zarasteného ruského veliteľa Popova a ostatných už menovaných. Háďali sa. Bol to príšerný obraz. A táto háved si dovolila znesvätiť meno Milana Rastislava Štefánika, keď si dala jeho meno – brigáda M. R. Štefánika. To je neodpustiteľné!

Keď som sa popri ruských strážcoch šuchla dnu, čiesi dotieravé ruky ma chceli objasť: „Jó, to budeme mlt zase jednu sestričku!“ začula som. Vytrhla som sa a podho k veliteľovi Popovi, ktorý si ma nedôverčivo premeriaval. Predniesla som mu moju prosbu, že včera mi k nim odvliekli manžela, že to musí byť omyl, veď nikomu nič neurobil, ničím sa neprevinil atď. Nech ho pustia! Prítomní na chvíľu zmeraveli, ale vtom už dal Popov povel vyviesť ma – pod zbraňou – von z ich, s prepáčením – brlohu. Nemohol sa na mňa pozerať. On dobre vedel prečo. Lebo tesne pred mojim príchodom tu pri tom potoku manžela zastrelili. Musel si sám kopať hrob. Áno, tu v celkom nízkej jame, zahádzaný troškou zeme, ležal povyzliekaný, vyzutý, orabovaný. A ja som tam stála zúfalá,

nemajúc tušenia, že zabitý manžel
leží pár krokov odo mňa.

O niekoľko dní sa rozniesla správa, že partizánsky štáb sa z Fačkova sťahuje do Kuneradu. Taktiež sa tu poľušovalo, že im môj manžel ušiel. Chytila som sa tejto nádeje a verila som, že mu Boh pomohol k úteku. Medzitým sa partizánsky štáb skutočne aj sťahoval z Fačkova do Kuneradu. Tu sa však pokračovalo v ich ukrutnostiach. Jedného dňa zistili, že manžel tú má i brata Jozefa Sandrika a prišli poňho, aby ho odvliekli do Kuneradu. Nevadilo im ani to, že menovaný ležal ťažko chorý so žltackou, bez liekov a lekárskej pomoci. Bolo to tak preto, že miestna lekárka – ruská emigrantka – sa bála čo len rozprávať s nami, partizánmi postihnutými ľuďmi, preto odmietla i lekársku pomoc.

Hostinský pán Jakubík, otec piatich detí, dostal takmer porážku, keď ho pre nič za nič odviekli do Kuneradu. Nuž a ja? V mojich dvadsiatich štyroch rokoch takto postihnutá, s odvečeným mužom aj švagram (nevedela som ešte, že manželza zabil), starala som sa sama o podnik, v ktorom bolo ešte dosť hostí. Kalkulovala som s potravinami, aby nejako vydržali, lebo prísun zásob nebol žiadny. Bola som si vedomá zodpovednosti voči prítomným hosťom a taktiež voči svojmu zamestnávateľovi – Slovenskej hotelovej účasťnej spoločnosti v Bratislave. Takto postihnutá som pracovala a vŕcne sa modlila. Boli aj také dni, že cez deň mali Rajecké Teplice Nemci a v noci partizáni. Raz keď som vychádzala z miestneho kostolíka zadumaná, uzielená preletela mi tesne okolo hlavy strela. To z hôr

Svadobná fotografia Elišky a Františka.

na mňa mierili partizáni, no Božia
moc bola väčšia.

■ DRANCOVANIE HOTELOV

Jedného dňa vpadli do podniku Veľká Fatra ozbrojení partizáni. Medzi nimi boli rapavá krpatá Židovka Dr. Friedmannová, Žingor,

pomaly prichádzať. A veru, manželov brat, ktorý bol chorý a odľechený do Kuneradu, po „vypočúvaní“ hodený do pivnice (aby tam zdochol), sa teraz pomaly vracal, potáčajúc sa. Vraj vedeli, že má už smrť na jazyku, tak nech skape cestou, a nie u nich.

Takto sa zachránil Jozef Sandrik, ktorého sme hneď uložili do postele, vyzbiabnutého a celého žltého zo žltacky. Bez liekov, bez lekára, sám s pomocou Božou zdolal zákernú chorobu. Lenže komisař Sedláčka v Kunerade napadlo, že čo keby ten Jozef Sandrik, ktorého pustili, predsa len cestou nezdochol, čo potom? A tak na druhý deň mi prišiel po zuby ozbrojený partizán povedať, že v našom byte musí mať „službu“ pri posteli chorého, pokiaľ ten ešte dýcha. A tak sme mali partizána v byte vo dne v noci.

■ PARTIZÁN V BYTE

Bol to akýsi krajčír zo Žiliny. Boli to pre mňa ťažké chvíle, a pritom som ešte vždy nevedela, čo je s manželom. V Kunerade po zrek-virovaní našich zásob, najmä nápo-jov, sa údajne konali také orgie – veď tzv. sestričky boli väčšinou ľahké ženy zo Žiliny – že samotní partizáni na to hundrali a trúsili o tom správy po okolí.

Stal sa aj taký prípad, že v Kunerade zastrelili niekoľkých ľudí a nechali ich padnúť na zemi. Istý pán Holub z Rajeckých Teplic bol z tých šťastnejších, ktorého guľka dobre netrafila, a keď boli postrieľaní ponechaní len tak napospas, jemu sa podarilo odpplaziť k lesu a utiecť. Prišiel hneď za mnou, aby ma poinformoval o hrozných pomeroch v Kunerade. No od šťastia, že sa mu podarilo s Božou pomocou sa zachrániť, sa chudák zajakával. A možno sa zajakával z toho, čo prežil...

■ PRÍCHOD NEMCOV

Jedného dňa bolo počuť strelbu od Žiliny. Utešovali sme sa, že Nemci idú očistiť Rajecké Teplice od partizánov, lenže čo z toho, keď nás strážil ozbrojený partizán v byte? Najväčšia pravdepodobnosť bola, že on pred Nemcami ujde, no predtým nás zlikviduje. Tak čo teraz? Šťastie však bolo, že partizáni boli veľmi zbabelí. Nemecké tanky vťahli do Rajeckých Teplic hravo bez boja. Ich vojak sedel na tanku a krútil si zelenou vetvičkou. Nijaký boj tam nebol, lebo partizáni sa jednoducho rozutekali. A rovnako aj náš strážca partizán v byte. Ušiel oblokom, ani sme nevedeli kedy...

Nemci teda vyčistili Rajeckú dolinu, aj Kunerad. Aké však bolo moje prekvapenie, keď mi hauptmann Rul ukázal cedulu nájdenú v Kuneráde po partizánoch. Bol na nej ortiel: Zastreliť mňa, Rudolfa Kubiša a Jozefa Sandrika. Boh tomu zabránil...

Po rozprášení partizánov sme mohli začať pátrať po odvlečenom manželovi. Nemci mi boli ochotní pomôcť. No až v októbri sme našli vo Fačkove pri potoku pod lesikom, v blízkosti farského domu zahabanú jeho mŕtvolu. Po prevezení sme ju dôstojne pochovali v jeho rodnej Veľkej Bytči za účasti veľkého počtu slovenských priateľov.

Medzitým noviny denne označovali úspešné rozprávanie partizánskych hôrd. Okrem iných bol zaistený aj komunistický komisár Sedláček, ktorý mal byť obesený, no predtým ho vodili po Žiline s ceduľou na chrbte. „To je on, vrah kuneradských hôr.“ Nedokázala som sa ísť pozerať na vraha, ktorý tak beštiálne zasiahol do môjho života a mne, mladšej žene, pripravil taký krutý údel.

(Rukopis publikujeme v originálnej podobe s minimom gramatických a štylistických opráv. Medzititulky redakcia.)

Prelomové fakty o vzniku Slovenského národného divadla

Prečo a ako Bratislava predbehla Martin

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

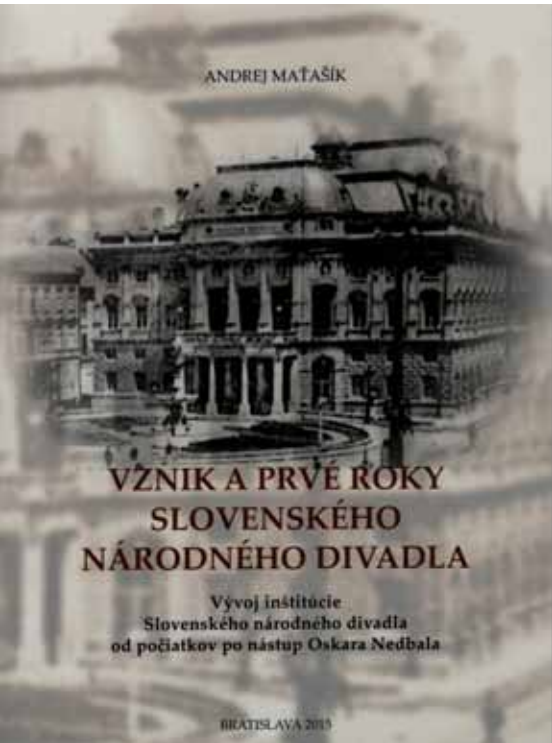
V čase, keď sa politika stala divadlom, máme možnosť zoznámiť sa s udalosťami, keď divadlo bolo politikou. Dokonca sa ním v Prahe zaoberal prezident. Prvým originálnym a fascinujúco presným súhrnom faktov dokumentárneho pohľadu o časoch, keď divadlo bolo špičkovou politikou, je štúdia Andreja MATÁŠIKA. Ide o vznik SND po prvej svetovej vojne v novo sa rodiacom štáte.

Vtedy najvyspelejšie centrum na vznik slovenského profesionálneho divadla – Martin – ostal v úzadí. Prečo a najmä ako sa sídlom SND stala Bratislava, kde takmer nebolo slovenského publika?

Divadelný vedec A. Matášik si položil otázku a našiel na ňu v archívoch originálnu odpoveď. Otázka znela: Čo vlastne bolo pred prvým marcom 1920, o ktorom všetci vedci tvrdia a dodnes sa to učí, že vtedy vzniklo Slovenské národné divadlo? Je to ako v príbehu o Kolumbovom vajci. Jednoduchá otázka bystrého vzdelanca s veľkým prehľadom, vedca, ktorý sa nechce stať fabulujúcim spisovateľom, ale dáva dovedna fakty v súvislostiach. Na ich konci je zistenie, že niet jediného prvorepubli-kovalého dokumentu, ktorý by potvrdzoval záujem o slovakizáciu SND.

MARTINSKÉ ROZTRPČENIE

Prvá svetová vojna sa skončila v novembri v roku 1918. Ale nie na Slovensku. V rokoch po prvej svetovej vojne bolo najakútnejšie obnoviť činnosť Matice slovenskej. Oživotvorujúce matičné valné zhromaždenie bolo zvolané na 29. marca 1919. Muselo však byť odložené pre maďarskú vojenskú inváziu

na Slovensko. Odložiť sa muselo aj valné zhromaždenie zvolané na 5. jún 1919. Konalo sa napokon až 5. augusta 1919. Vytvorenie národného divadla, stáleho slovenského divadla, bolo pochopiteľnou martinskou inicia-

tívou. Ako cituje štúdia: „Nebolo treba pochybovať, že vyspelý herecký káder martinského Spevokolu by bol mohol položiť základy profesionálnej činohry. ... Pražská vláda nemala záujem budovať SND zdola, z prirodzených zdrojov slovenského ochotníctva, ale potrebovala v Bratislave, excentricky položenom novom hlavnom meste Slovenska, obývanom prevažne neslovenským obyvateľstvom, budovať reprezentatívnu inštitúciu, ktorá by upevňovala novú štátnu moc a ideológiu a manifestovala definitívne začlenenie mesta do nového štátneho útvaru. ... V Martine bolo z toho všetkého veľa roztrpčenia a pocitov krivdy.“

MATICA A DIVADLO

Podľa dobovej tlače výsledkom martinských porád bolo, že V. Šrobár – minister s plnou mocou pre správu Slovenska, dal pokyn utvoriť divadelné družstvo s kapitálom jeden

milión a „oddal národné slovenské divadlo Friedrichovi Jeřábekovi, riaditeľovi divadla východočeských miest, s tým, že Slovenské národné divadlo bude pestovať operu, operetu a činohru a začne činnosť 1. apríla 1920“. Lenže už vtedy ministerstvo školstva a národnej osvety nepovažovalo za vhodné, aby sa „monopolizovalo všetko slovenské divadelníctvo v súkromných rukách“.

Autor Matášik nás vedie krok po kroku, fakt po fakte, celou spleťou udalostí. Kdesi na začiatku je cesta Pavla Országha Hviezdoslava – jedného z prvých predsedov v auguste 1919 znovuoživotovenej Matice – do Prahy. Bolo to na päťdesiate výročie osláv založenia základného kameňa Národného divadla v Prahe v máji 1918. Cesty, pod tlakom verejnosti sponzorovanej liptovskými miliónarmi a kvôli uhorskej vrchnosti tajnej, akoby na liečenie. Dodnes sa nepodarilo ani tomuto precíznemu teatrológovi vypátrať všetky fakty a prejav, ktorý mal v Prahe Hviezdoslav. Ale faktom je, že „veľkolepé podujatie zjavne nechalo stopy“. Najmä so staručkým Hviezdoslavom na mohutnom a nadšenom podujatí prítomný V. Šrobár si uvedomil mimoriadnu silu a význam divadla. A stal sa rozhodujúcou osobou pri vzniku SND.

RADNICA PROTI ŠTÁTU

Divadlo v Bratislave však malo obrovský problém. Ešte v polovici februára 1919 mestská rada prijala uznesenie, ktorým Prešporok premenovala na Wilsonovo mesto v nádeji, že to pomôže nezačleniť Bratislavu do nového štátu. Mesto aj radnica boli etnicky nemecko-maďarské. Keďže budova divadla patrila mestu, nemeckí a maďarskí mešťanovia rozdelili sezóny medzi nemecké a maďarské predstavenia. Takže päť rokov by sa

slovenské divadlo nepresadilo. Nová štátna moc si paradoxne pomohla stále platným zákonom z čias Bachovho absolutizmu z roku 1850 (ten platil potom až do roku 1948!), ktorým štátna moc zlomila radnicu. Ako to v texte pripomína autor, radnica ešte ani po dvoch rokoch jestvovania štátu nevedela prísť Slovenskému národnému divadlu na meno.

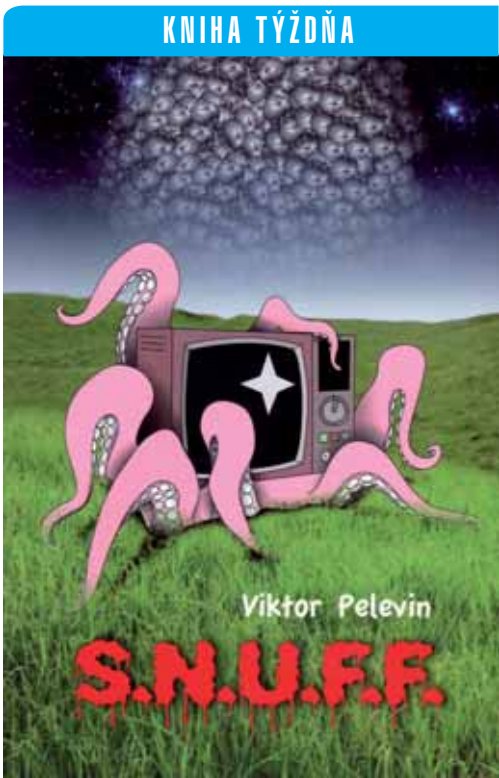
Prvá, bez akýchkoľvek pochybností slovenská premiéra v Bratislave bola 21. mája 1920. Vtedy tu uviedli jednoaktovky Jozefa Gregora Tajovského. Bol to utorok a svedkov tohto prvého slovenského večera a prvého vystúpenia slovenskej herečky v profesionálnom divadle bolo veľmi málo. Kľúčovým problémom SND od začiatku bol zúfalý nedostatok divákov. Slováci v meste tvorili výraznú menšinu a patrili k chudobnejším vrstvám.

DRÁMA POKRAČUJE

Už v roku 1923 bola situácia taká, že „družstvo SND už mohlo podakovať českým kolegom za pomoc, lenže hoci Šrobár hovoril o Slovákoch, prakticky presadzoval čechoslovakizmus. ... V novom štáte, ktorý zabezpečil majoritu umelo skombinovaného národa nad nemeckou menšinou, sa uplatňovali staré asimilačné metódy, akurát sa tentoraz zo Slovákov nevychovávali Maďari, ale čechoslováci, skrátene Česi“. Za „túto prácu naviac“ českí divadelní podnikatelia inkasovali v Bratislave solídne subvencie. Divadlo bolo nielen zárobkovou činnosťou, ale aj priestorom záŕžky protichodných čechoslovakistických a autonomistických prúdov. Do všetkého navyše zasahovala aj pražská prezidentská kancelára... Práve práca Andreja Matášika objavila a využila teraz, s odstupom mnohých desaťročí, po prvý raz (!) jej archív súvisiaci so SND.

(Ne)budúcnosť splundrovanej zemegule

Viktor Pelevin: S.N.U.F.F., Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2015

Autor majstrovsky zvolil formu utopistického románu na vyjadrenie bezútešnej budúcnosti ľudstva. Pútavý príbeh skutočných ľudí a neskutočne kvalitne naprogramovaných umelých inteligencií dáva nazrieť do budúcich možných technických vymožeností, ktoré však nijako neprispievajú k spokojnosti ľudí – na naplnenie ich života.

Zvyšok ľudí spred sedemsto rokov žije v ťažkých podmienkach splundrovanej zemegule. Tí bohatší sa vznášajú na vyššom poschodí v 3D fikciách. Stena nie je stena, pohľad z okna na londýnsky Tower Bridge alebo na toskánske vršky sú síce iba ilúzie, ale draho sa za ňu platí.

„Pochopil som, že v skutočnej realite niet ani šťastia, za ktorým sa mučivo naháňame celý život, ani žiaľu, ale len ten najvyšší bod, kde nie sú ani otázky, ani pochybnosti – a kde sa človek nesmie nachádzať, pretože práve odtiaľ ho Manytú vyhnal za jeho hriechy,“ uvažuje autor.

Pelevin nastoľuje mnohé otázky každodenného života. Načiera do hĺbín ľudského vedomia i svedomia a polemizuje o večne aktuálnej téme – zmysle života. Dotýka sa veľkých filozofických a náboženských tém a prichádza k poznaniu, že nijaké vedomie nejestvuje. Existuje len jediný univerzálny spôsob, ktorým vstupujú do bytia všetky druhy informácií tvoriace svet. „Jestvuje len neustále sa meniace prežívanie.“ Úvahy bez akéhokoľvek náznaku spirituality strieda autor s hlboko náboženskými. Aj taký je Pelevin a jeho kniha, ktorú vám dávame do pozornosti.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Má právom našu úctu. Je nielen vekom, ale aj služobne najstarším našim redaktorom – každého z nás tu pred niekoľkými rokmi privítal a vedno s nami menil tvár tohto týždenníka na národný publicistický časopis so širším spoločenským dosahom. PhDr. Dušan KERNÝ, významný slovenský publicista a svieži jubilant. V týchto dňoch oslávil sedemdesiatpäť rokov.

Zázračne svieži jubilant

Patrí mu náš a najmä čitateľský obdiv. Napríklad nad šírkou jeho vzdelanostného zázemia. Nad orientáciou v spleti názorov, ktoré tlač vŕka do myslenia verejnosti v záujme majiteľov médií. Nad odvahou smelo sa postaviť proti mainstreamu, ak falšuje skutočnosť. Je na to podkutý – vzdelaním, jazykovým vybavením i skúsenosťami: roky bol zahraničným spravodajcom televízie i diplomatom, žil a pracoval v USA a Rusku, v centrách Európskej únie, vo Švajčiarsku i v štátoch bývalého Sovietskeho zväzu. To mu umožňuje vidieť udalosti oboma očami – plasticky. Odborne viedol najväčšiu slovenskú tlačovú agentúru, istý čas aj denník, dokonca je z dobrej partie absolventov žurnalistiky, ktorá sa už v učňovských rokoch prejavila v slovenskej tlači, najmä v niekdajších priebojných novinách – v Kultúrnom živote a Smene. Predovšetkým však študuje, prekladá, píše svoje eseje, osobitne spomeňme jeho spoluprácu s matičnými Slovenskými pohľadmi, ktorých ceny je aj nositeľom. A každý týždeň obohacuje stránky Slovenských národných novín. Sedemdesiatpäťročný muž.

Má aj jednu vzácnu črtu: logicky spája medzinárodné udalosti s vývojom na Slovensku, našimi potrebami i rizikami. A nerobí to povrchno – vďaka šírke svojho vzdelania ich dáva aj do historického kontextu, objavne hľadajúc spojitosti medzinárodných udalostí s našimi novodobými dejinami. Veľa zdravia a síl, Dušan! A vydrž tu s nami ešte dlhý čas!

Redakcia SNN

HUMORESKA

Ľudia radi oslavujú a ani našinci nie sú od macochy. Zvyk oslavovať vznikol ešte kedysi v pradávnych časoch, keď sa oslavoval ten či onen slnovrat. Celý kmeň dubasil pred jaskyňou, podával sa dobre prepečený mamut a zapíjalo sa to bylínkovým čajom, pričom už vtedy niektorí špekulanti doň nenápadne prisypali za hrsť ľuľkovca zlomocného či sušené muchotrávky, aby ten nápoj mal grády a oslava bola bujarejšia. Existovala ešte oslava úspešného lovu, ale uznajte sami. Kým sa podarí niečo väčšie zahľušiť, tak vás veľaokrát prejde aj chuť oslavovať a po týždni stopovania, naháňania a hľušenia sa iba

poriadne najete a zaleziete do jaskyne pod kožušinu chrápať.

Situácia sa prudko zlepšila s vynálezom kalendára. Našinec už vedel, kedy sa narodil, kedy sa narodil jeho brat, sestra, svokra

do zväzku manželského a napokon jeho odchod z tohto slzavého údolia. Posledne menovaná oslava má však jeden nepríjemný háčik. Ten, pre ktorého sa koná, sa už na kare nezabáva...

Príležitostí na oslavu ešte je viac než dost

či niektorá z manželiek, a príležitostí na oslavy prudko pribudlo. Neznámy dobrodinec neskôr kalendár zdokonalil menoslovom a vznikli meniny. No a aby sme to mali komplet, tak sa ustanovilo, že je načas osláviť aj príchod nového človečička na svet, jeho prípadný vstup do dakej tej cirkvi či inej záujmovej organizácie, jeho vstup

Oslavy sú skrátka takým žiadaným vybočením z každodenného stereotypu, nudy a u niektorých aj driny, že sme si vymysleli aj ďalšie príležitosti na oslavovanie – Vianocami počnúc cez Valentína až po MDŽ. Zdá sa, že možnosti sú už vyčerpané a niektorí zúfanci si požičali od Írov svätého Patrika, aby sa mohli patrične sviatočne nacen-

vod. Ak máme veriť štatistikám, tak polovica manželstiev sa u nás končí rozvodom. Svadby sú viac či menej bujaré príležitosti na oslavy, ale ak nie ste celebrita, tak v prípade vášho rozvodu po vás ani bývalá svokra neztekne, nieto aby vypukla správna organizovaná oslava. A to treba zmeniť! Napríklad samotný rozvodový obrad by sa mal konať

na voľajakom dôstojnom mieste, kde by novorozádzajúci sa povedali rozvádzajúcemu úradníkovi na otázku: Chcete zotrvať v tomto zväzku? svoje rúzne či tiché NIE. Potom by nasledovalo zahodenie obrúčok a posledná manželská facka. Nebolo by od vecí, keby zaznel aj slávnostný Rozvodový pochod. Samozrejme, k celej slávnosti by patrili ľudové zvyky, ako je predrozvodová rozlúčka s manželstvom – osve pre rozvedenú a osve pre rozvedeného. Možno by sa ujal aj transformovaný zvyk únosu nevesty: mládenci by naháňali čerstvo rozvedenú s tým, že ju privedú naspäť k bývalému manželovi. To by bolo výkupné, aby ju nevracali!

Marek DANKO

ČRTA

Moderný básnik so slovanskou dušou

Šesťdesiatky sa dožíva krehký a snívavý básnik, esejista, prekladateľ z ruskej a nemeckej poézie, šéfredaktor týždenníka Kultúra, košický rodák Teodor Križka, člen predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov. Z jeho posledných literárnych ocenení spomeňme medzinárodné uznanie, ktoré odráža jeho vnútornú spätosť s kultúrou slovanských národov – Hlavnú cenu 9. ročníka Slovenskej poézie tu Varne Slovenské objatia takto rok.

Literárnu verejnosť zaujal už ako redaktor vydavateľstva Smena, keď krátko po skončení štúdií, ešte pred novembrom 1989, v nevďačných podmienkach tzv. normalizácie, so všetkými osobnými rizikami uprednostňoval literárne hodnoty pred ideovými potrebami moci a sám pripravil skvelý výber z tvorby začínajúcich básnikov Z tmy svieti tvoja dlaň. To a jeho prvé zbierky Zaklínanie jari, Pokojná v nepokoji a Slnčná noc, mesačný deň oznámili čitateľskému svetu, že do slovenskej poézie vkročil zrelý básnik s hlbokými duchovnými hodnotami a citlivý redaktor, ktorý má aj dosť odvahy brániť skutočné hodnoty pred atakmi ideológie či neskôr povrchnosti, pozlátky a braku. Dokazuje to dodnes – vlastnou tvorbou, aj obsahom časopisu, ktorý vedie a s ktorým každý deň zväzda boj s nepravdou, ignorantstvom a nedostatkom prostriedkov.

Talent zavelil, aby sa absolvent dopravnej priemyselovky rozhodol študovať literatúru. Vnútorne predpoklady adepta, ale aj jeho literárny rozhľad museli byť očividné, keď sa mu podarilo dostať sa v tom čase na absolútne špičkovú školu v tomto odbore – na Gorkého literárny inštitút v Moskve. Po jeho absolvovaní zostal už umeniu verný a v literatúre sa prejavuje dodnes ako osobitý tvorca s okruhom náročných čitateľov, ktorým adresuje svoju publicistiku, eseje, poéziu i preklady z nej. Svedčí o tom úroveň časopisu Kultúra, s jasným postojom redakcie, s výrazne národnou, kresťanskou a hodnotovou orientáciou, aj ohlasy literárnej kritiky na Križkovu tvorbu. Spomeňme aspoň jednu zo závažných štúdií od predčasne zosnulého literárneho vedca Pavla Štefčeka Krásne a pravdivé – alebo Rozumná metafora v duchovnej poézii – to mal básnik, vidí sa mi, päťdesiatku.

Do tohto tisícročia vošiel zbierkami Večernica Ranná hviezda, Smädna voda, Bozk slzou, Skorocely, Beata Nox... Tvorba pokračuje. Pribúdajúce roky v nej necítiť.

Mnoga ljeta, Básnik! A naďalej veľa vďačných čitateľov.

Ján ČOMAJ

Vladimír Karfík z Dolnej zeme projektoval prvé mrakodrapy v USA

Baťov architekt a dielo medzi nami

Ján ČOMAJ – Foto: archív redakcie

Mal som šťastie osobne poznať večného mladíka – pána profesora Karfíka, dokonca sme bývali v jednom dome. Bol medzi nami len ten rozdiel, že ja som bol poslucháč na univerzite a elév v novinách a on o generáciu starší univerzitný profesor na technike, oceneniami ovenčený architekt, muž s najbohatšími skúsenosťami, aké si ktorýkoľvek staviteľ môže predstaviť: zamlada pracoval v dvoch najznámejších architektov na svete: tvorcu amerických mrakodrapov Franka Lloyda Wrighta a francúzskej legendy Le Corbusiera.

V čase, keď som ho stretával, už boli jeho vrstovníci na dôchodku, ale naňho akoby zákon času neplatil. Hoci musel opustiť kreslo dekana fakulty, naďalej prednášal i projektoval. Pamätám sa, ako raz niesol pod pazuchou zrolované výkresy, a keď som sa ho na zastávke trolejbusu opýtal, či je to jeho nový projekt, vraví: nie, len ma kolega Hruška prosil o pár pripomienok k urbanistickému návrhu súmestia Zvolen – Banská Bystrica, tak mu ich nesiem... Najmenej tučť výkresov a skíc nazýval „pár pripomienok“.

■ RODOM ZO SLOVINSKA

Vladimír Karfík sa narodil medzi krajinami v Dolnej zemi. V tom čase už jeho otec lekár pôsobil trochu severnejšie – v Slovinsku medzi baníkmi ortuťových šacht, ktoré ničili ich zdravie a v štyridsiatke z nich robili starcov. Narodil sa pred sto päťnástimi (v roku 1901) rokmi a prialo mu šťastie: práve po maturite vznikla česko-slovenská republika a mladý Karfík sa dostal na štúdiá architektúry v Prahe, pričom od druhého ročníka študoval zároveň aj na Akadémii výtvarných umení. Po absolvovaní oboch škôl dostal štipendium na ročný pobyt v Paríži, využil ho naplno, najmä záverečnú časť, keď stážoval u veľkého tvorcu francúzskej staveľskej moderny Adolfa Loosa. Tu si ho všimol legendárny Le Corbusier – ďalšie takmer dva roky strávil mladý Karfík v jeho ateliéri. A to už mládenčovi otváralo cestu do sveta.

■ PRI ZRODE MRAKODRAPOV

V roku 1927 získal v konkurze trojročnú platenú prax v USA. V ateliéri Smith-Gardener-Ericson prekvapil nielen kresliarskou zručnosťou, ale aj ceruzkou: v Amerike ešte nepoznali česko-slovenský systém Versatil, naplňovaciu ceruzku, ktorú nebolo treba večne strúhať – pre kolegov ich musel zadovážiť za balík. Dva najcennejšie americké roky strávil u slávneho staviteľa prvých pyšných mrakodrapov V. L. Wrighta a okrem iného sa podieľal aj na pro-

jekte svetoznámej stavby Gordonovho planetária.

Vtedy prišla ponuka od Tomáša Baťu – viesť zlínsku Baťovu projektovú kanceláriu. Spolupráca trvala takmer dve desaťročia. Počas nich postavil

Baťov architekt Vladimír KARFÍK.

mladý Karfík moderné výrobné haly v Zlíne, obytnú zónu novej metropoly topánok a vtedy najvyššie budovy v republike: sedemnásťposchodovú stavbu riaditeľstva Baťových závodov, aj s pojazdovou pracovňou šéfa, a hotel – neuveriteľné (!) – prvý hotel v Európe, v ktorom mala každá izba svoje WC a kúpeľňu.

Z pracovného stola Vladimíra Karfíka však odchádzali už na vzhľad príjemné mestécká Baťových závodov po celom svete – Batana, Bataville, Bataland, Baťovany (dnešné Partizánske)... Iba raz to bolo opačne: Batizovce jestvovali dávno pred Baťom. Istotne aj pre ich názov sa Baťa rozhodol stavať tu fabriku s obytnou štvrťou, najmä ak tu bolo všetko, čo rozhodovalo pri Baťovej voľbe miesta: dostupnosť, zdravé prostredie a dostatočná rezerva pracovnej sily – dodajme, aj lacnej pracovnej sily. Lebo napriek všetkému, Baťa bol najmä podnikateľ.

■ NÁVŠTEVA BATAVILLE

Mal som šťastie, že krátko po novembri 1989 som bol v novinárskom sprievode nášho vtedajšieho federál-

neho ministra hospodárstva Dlouhého na obchodnej kanadsko-česko-slovenskej konferencii v Toronte a náš vtedajší veľvyslanec v Kanade Ing. Rudolf Schuster, sediaci veľa T. Baťu, ma predstavil čestnému predsedovi

Projektoval prvé mrakodrapy za morom.

podujatia. Cez prestávku sme si dohodli interview – pozval ma o pár dní do svojho sídla v Nord Yorku. Rozhovor sa asi vydaril, lebo o rok som dostal od pána Baťu pozvanie na návštevu európskych centier jeho firmy – v Nemecku, vo Švajčiarsku a Francúzsku, presnejšie v Alsasku-Lotrinsku. Pozvaný bol aj malý štáb pražskej televízie. Zaujímavý výlet sa končil práve pri alasaskom mestečku Helocourt v Bataville. Keď nás mikrobuz viezol z kopca do údolia, mal som dojem, že prichádzame do Svitú, teda pred rokmi, keď do mestečka ešte nevstúpila necitlivá výstavba panelákových domov. Iba panoráma Tatier tu chýbala. Tie isté vilky so záhradkami, disciplinované ulice rodinných domov a úmerného vybavenia, ktoré neprehlušuje komornosť zástavby, tá istá tehla zvonivka, neomietnutá, svetlé rámy okien na červenkastých stenách... Rukopis môjho niekdajšieho suseda pána profesora Karfíka!

■ KONIEC ZLATEJ ÉRY

Zlatá éra Karfíkových stavieb, alebo tiež „zlínskej architektúry“, sa

Jubilant Peter Mikulík má viac ako len okrúhle narodeniny

Šesťdesiatpäť rokov pri divadle

Prednedávnom si režisér Slovenského národného divadla, oslavujúci práve svoju sedemdesiatpäťku, zaspomínal v jedných novinách na mladosť a divadelné začiatky. A vyšlo, že je pri divadle je šesťdesiatpäť rokov. Začínal totiž v niekdajšej Detskej rozhlasovej dramatickej družine.

„Vyrastal som na Hurbanovom námestí a z bytu bol nádherný výhľad. Z celého ma však zaujímala iba budova Slovenského rozhlasu – povýše na blízkej Zochovej ulici. Lebo od roku 1951 patrila tá dôstojná stará budova tak trochu aj mne... Už sa ani presne nepamätám, ako sa to stalo, ale nejako som sa ňa vľáčil – a potom som už v rozhlasu prežil celé svoje detstvo.“ otvoril album spomienok a pokračoval: „A bol som veľmi rád, pretože ma to nesmierne bavilo. Partia sme boli skvelá – Karol Strážnický, Ďuro Lehotský, Elena Rapošová, Zuzka Jariabková, neskôr sa pridali Stano Dančiak, Ľubo Roman... Doteraz si pamätám, aké sa mi zdali chodby dlhé. V strede prvého poschodia sedela pani, dnes by sme povedali pani produkčná, ktorá stále telefonovala, všetko organizovala a na všetko stačila. Dolu bolo obrovské štúdio, v ktorom nás fascinoval gigantický mikrofón... Potom sme sa stali aj členmi známeho dramatického krúžku v pionierskom, dnes prezidentskom paláci. Tam sa bolo ťažko dostať, takže som začínal v stolárskom krúžku, ani ta sa každému nepošťastilo, napríklad

Julo Satinský sa usiloval zo všetkých síl, ale mu to nevyšlo, tak to skúšal aspoň v botanickom krúžku. Chodili sme spolu aj na recitačné preteky. Raz jeden účastník chýbal. Povedali sme pani učiteľke, že poňho skočime. Vyšliapali sme na jedenáste poschodie manderláka, otvoril nám chlapec v pyžame, že čo sa deje a že on je chorý. Bol to Milan Lasica. Napokon išiel, preteky vyhral a vtedy sa začalo jeho kamarátstvo s Julom. Všetci traja sme sa potom stretli na Vysokej škole múzických umení...“

■ POLSTOROČIE REŽISÉROM

V roku 1963 absolvoval Peter Mikulík štúdium réžie na bratislavskej Vysokej škole múzických umení, ale už od roku 1961 v Slovenskom národnom divadle pravidelne hrával a plných päťdesiat rokov je jeho režisérom. Svoje vôbec prvé predstavenie však uviedol o sedem rokov skôr – boli to Večery pre dvoch a práve s dvojicou Milan Lasica – Július Satinský v Tatra revue, kde sa vtedy konali tzv. nedeľné predpoludnia organizované zväzom mládeže: strana chcela aj takto odvieť mládež z kos-

tolov do divadelných či zábavných sál. Úzka spolupráca s touto nezabudnuteľnou dvojicou bola neočakávane dlhá – prakticky až do nečakaného odchodu Jula Satinského: Peter Mikulík režíroval ich Nečakanie na Godota, Soirée, Radostnú správu, Ktosi je za dverami, Nikto nie je za dverami...

■ ÚCTYHODNÁ BILANCIA

V činohre SND hneď pochopili, že do divadla prišiel zrelý mladý človek, cieľavedomý umelec, intelektuálne ladený režisér, ktorý kladie dôraz na tému výpovede, analýzy textu i inscenačné možnosti, využívajúc ich do maxima. Nebolo to jednoduché obstať pri takých starších kolegoch, ako boli Rakovský, Budský alebo Karol L. Zachar, jeho nedávny učiteľ. Ale podarilo sa – a hry šli jedna za druhou. Výpočet by bol veľmi dlhý, takže spomeňme aspoň Meniny v deväťnástom, Šťastné dni, Milenec, Tango, Návrat domov, Viktor alebo Vláda detí, Henrich IV., Zahradníkovu prvotinu Sôla pre bicie (hodiny) či ďalšieho Zahradníka Omyl doktora Moresiniho... a pribudla aj veľká séria televíznych inscenácií – od

po druhej svetovej vojne skončila. Vladimír Karfík – na pozvanie vtedy čelnej osobnosti slovenského staveľstva profesora Emila Belluša – prichádza do Bratislavy a v roku 1946, v najlepšom veku – mal štyridsaťpäť rokov, stáva sa profesorom priemyselných, dopravných a administratívnych stavieb dnešnej Slovenskej technickej univerzity. Zišla sa tu výborná partia: vedľa národného umelca Belluša pôsobí najmladší univerzitný profesor v Česko-Slovensku Eugen Kramár, jeho kamarát z čias, keď projektovali Poštový palác, dnes ministerstvo dopravy, Štefan Lukačovič, všestranný architekt, pamiatkar a archeológ profesor Piffel, nádejný mladý Jozef Lacko, budúci profesor, projektant Mosta SNP či Domu spisovateľov, aj učiteľ kreslenia a modelovania švihák Tibor Bártfay, budúci národný umelec... Tento kolektív – a istotne aj mnohí ďalší ich kolegovia – vchovali niekoľko generácií slovenských architektov. A napriek všetkému aj „sorele“, ako architekti nazývali socialistický realizmus v staveľstve, aj panelovému ošialu, aj ére developerov a diktátu peňazí, dobrých architektov.

■ KOŠATÉ DIELO

Dvadsať rokov tu Karfík pôsobil ako profesor, istý čas aj ako dekan fakulty. A ešte ďalších dvadsať rokov na pôde fakulty, neskôr už len vo svojom privátnom ateliéri, tvoril pozoruhodné diela rozmiestnené po celom Slovensku. Projektoval množstvo vysokých škôl, napríklad Chemicko-technologickú fakultu STU na Kollárovo námestí v Bratislave, Farmaceutickú fakultu oproti bratislavskému Zimnému štadiónu O. Nepelu, Ekonomickú univerzitu, veľa priemyselných stavieb a administratívnych budov, bol autorom česko-slovenského pavilónu na Expo v Bruseli, za ktorý sme dostali Zlatú medailu... Prednášal na niekoľkých technických univerzitách v USA, vo Varšave, v Petrohrade, v Drážďanoch, vo Viedni, v Braunschweigu, v Záhrebe, už ako penzista štyri roky viedol katedru architektonickej tvorby na Maltskej univerzite v La Vallete, kde navrhol aj nový športový štadión pre tridsaťtisíc divákov. Bol členom AIA – American Institute of America, čestným doktorom dvoch univerzít, aj nositeľom vyznamenania Baťov čestný obuvník... A stihol vydať aj svoje pamäti Architekt si spomína.

Je práve dvadsať rokov, čo sa naveky s nami rozlúčil.

Jubilujúci režisér Peter MIKULÍK.

Lásky hry osudnej cez seriál Thibaultovci... ťažko pokračovať, za posledné roky sa už umenie v televízii nenosi.

Do divadelného, filmového, televízneho a rozhlasového sveta sa Peter Mikulík zapísal tým najlepším spôsobom aj ako herec (Saša, Vrah zo záhrady, Strieborný koráb, Vráť sa živý...), scenárista (Jedna žena navyše, Kean, Osem žien...), dabista i spíker. Predovšetkým si však treba ceníť jeho režijné pôsobenie na prvej slovenskej scéne – so ctou sa vyrovnal svojim veľkým učiteľom, aby už dlhé roky sám bol učiteľom mladších kolegov.

Prínos oboch bratov Mikulíkovcov pre slovenské divadlo je nesporný, aj keď brat Pavol musel, žiaľ, predčasne odísť. Petrovi možno pri sedemdesiatpäťke vysloviť naozaj úprimný obdiv, srdečnú vďaka a najprajnejšie želania!

(jč)

Foto: archív autora

Na pamiatku štúrovcov mladí matičiari zo Zvolena prijali slovanské mená

Herderova vízia na starobyľom Devíne

Text a foto: Marián GEŠPER

Prešlo už neuveriteľných stoosemdesiat rokov od čias, keď mladí slovenskí študenti, plní nadšenia a viery vo svetlú budúcnosť Slovanov a Slovákov, podnikli legendárny výstup na staroslávny Devín. Mladí muži, vystupujúci pamätného 24. apríla 1836 po chodníku k hlavnej veži hradu, boli odchovanci Jána Kollára, diel Jána Hollého, historickej tradície na Svätopluka I. a sv. Cyrila a Metoda, ale aj vtedy modernej ideológie Johanna Gottfrieda von Herdera. Práve on zásadne ovplyvnil generáciu štúrovcov. Tí na slávu svojich predkov prijali na devínskom brale slovanské mená.

V predvečer Národných slávností na Devíne 22. apríla 2016 skupinka mladých matičiarov zo Zvolena, z Bratislavy a z Vranova vystupovala po tých istých chodníkoch k hradu pri sútoku Dunaja a Moravy. Popri väčšine študujúcich na stredných školách boli medzi nimi aj niekoľkí „veteráni z 18. septembra 2010“, ktorí vyšli na

Devín deň pred posledným pokojným zhromaždením organizovaným Drahoslavom Machalom na záchranu sochy kráľa Svätopluka na bratislavskom hradnom kopci.

Na podvečernom Devíne, neskôr pod hradom v reštaurácii (možno tiež na miestach, kde sedeli štúrovci a netrpezlivo čakali na druhá, ktorý

mal priniesť úhradu za pohostenie) sa matičiari zamýšľali nad súčasťou Európy. Na uctenie pamiatky štúrovcov si neskôr mladí matičiari zo Zvolena zvolili mená, ktoré sú tradičné medzi bratmi Slovanmi. Na rozdiel od mládenčov z roku 1836, ktorí slovami dvadsaťročného Ľudovíta Štúra: „Slnce vychádzalo z jasna, keď

Mladí matičiari pod Devínom.

sme sa približovali k starým hradbám osamelého Devína a zdalo sa nám, že vychádza nový deň Slovenska,“ hľadeli na budúcnosť romanticky, súčasníci mohli posúdiť udalosti 19.

a 20. storočia s dostatočným nadhľadom. A tým mať obozretné pohľady na rozbúrené vody začiatku 21. storočia a na postavenie slovenského národa či slovanských národov. Jedna idea je stále nenaplnená – slovanské národy ešte len čaká historická chvíľa na prebratie civilizačnej štafety Európy.

Všetci sa však zhodli, že nie je dôvod ani dnes neveriť proroctvu J. G. Herdera: „Koleso meniaceho sa času krúti sa nezadržateľne, a preto sa slovanské národy obývajúce najkrajšie končiny Európy oslobodia z reťazí. Svoje krásne končiny od Adriatického mora až po Karpaty a od Dona až po Vltavu využijú ako svoje vlastníctvo a budú sláviť svoje sviatky v pokojnej usilovnosti a práci vo svojich slobodných mestách a obciach.“

Zaoberali sa prípravou podujatí, zrazov aj 10. valného zhromaždenia MM

Výbor Mladej Matice rokoval v Martine

Text a foto: (mg)

Predsedsníctvo Mladej Matice sa ešte vlni koncom roka rozhodlo uskutočniť prvé rokovanie výboru Mladej Matice v roku 2016 symbolicky v Martine. V historickej zasadačke matičnej výborovne 16. apríla 2016 prerokovali členovia výboru dôležité otázky týkajúce sa činnosti a zámerov záujmového odboru MM v roku 2016.

V nasledujúcich mesiacoch mladých matičiarov čakajú dôležité úlohy. Jednou z nich je pokračovanie v úspešnej organizácii národných zrazov, ktoré tento rok budú venované S. H. Vajanskému a M. Dulovi. Rovnako ako po minulé ročníky treba zvládnuť organizačnú, ale aj ideovú stránku podujatia, ktoré by podchytilo ďalších mládežníckych aktivistov k národnej práci.

Ďalšími témami bola príprava už 10. valného zhromaždenia Mladej Matice, na ktorom si mladí matičiari tento rok zvolia nových zástupcov a vedenie. Mladá Matica má trojročné funkčné obdobie a vekom obmedzenú dĺžku možného pôsobenia v jej radoch. Výbor MM posúdil tiež rozpočtové možnosti. V tomto roku má na činnosť 2 500 eur, čo v porovnaní s inými mládežníckymi organizáciami nie je veľa, ale

na druhej strane aj táto limitovaná a skromná výška prostriedkov len dokazuje, koľko oduševnenia vynakladajú pri národno-osvetovej práci. Mladí matičiari pozvali na svoje zasadnutie bývalých členov M. Hanusku, M. Fejka a V. Komoru, s ktorými prerokovali otázku odovzdávania cien Mladej Matice koncom roka aj ideové závery

Výbor Mladej Matice a hostia v historickej matičnej výborovni.

záujmového odboru. V závere sa zamýšľali nad tým, komu prekáža účasť delegátov OMM na krajských snemoch MS po najmenej dvadsiatich rokoch ich prítomnosti na rokovaní. Úvahy podnie-

tilo absurdné podanie na DV MS v tomto zmysle. Ako sa ukázalo, takéto nepodložené ataky iba demoralizujú mladých aktivistov v už aj tak zložitom období pre národné hnutie!

Kaštieľ Ostrolúckych je už nedôstojnou kulisou národnej legendy

Desiata kultúrna jar Adely Ostrolúckej

Text a foto: Marián KŇAŽKO

Tohtoročná Kultúrna Jar Adely Ostrolúckej sa v obci Ostrá Lúka, ktorá leží neďaleko Zvolena, konala už po desiaty raz. Čo sa teda udialo v sobotu 14. mája na mieste spojenom so životom Adelky Ostrolúckej a národného dejateľa Ľudovíta Štúra?

Hodinu popoludní sa najprv uskutočnil spomienkový program pri hrobke rodiny Ostrolúckych. Hrobka, ktorá je posledným odpočinkom Štúrovej milej Adely Ostrolúckej, čo dosvedčujú aj zachované tabuľky s menami pochovaných, bola v ten deň otvorená. Desiatky návštevníkov sa o tom presvedčili na vlastné oči. Medzi nimi aj matičiari z Považskej Bystrice a stretli sme tu aj krajanov z Maďarska, ktorí pravi-

Orol tatranský zvolenských hercov.

delne prichádzajú na ostrolúcku slávnosť.

Divadlo J. G. Tajovského Zvolen malo na tento deň pripravené ukážky zo svojej úspešnej divadelnej hry Orol tatranský. Najprv sa predstavili pri pamätníku, ktorý je nad zachovalou kryptou v priestore bývalého kostolika zničeného nemeckými fašistami v závere druhej svetovej vojny. Ľudovít Štúr, Adela Ostrolúcka a jej rodičia, múza

Divadelníkom vytváral kulisy kaštieľa v Ostrej Lúke.

Vesna boli jedinými účinkujúcimi predstavenia. Majstrovstvo zvolenských hercov vhodne zapadlo do koloritu osláv.

Popoludňajší program pokračoval prehliadkou kaštieľa rodiny Ostrolúckych. A treba popravde povedať, že zahanbujúčo chátra. Zlý dojem nedbajstva o pamiatku napravili divadelníci pokračova-

ním hry Orol tatranský už na nádvorí kaštieľa. Úspech v peknom, aj keď chladnom májovom dni ocenili návštevníci dlhým potleskom.

Organizátori potom uviedli do života publikáciu o rode Ostrolúckych a položili kvety k pamätnej tabuľke Adely Ostrolúckej, ktorú odhalili vlni pri príležitosti 190. výročia jej narodenia. Kultúrny program ďalej pokračoval v sále obecného úradu vystúpením spevokolu, hudobným programom aj pokračovaním divadelnej hry. Na záver sa pridali aj členovia folklórneho súboru Pofana zo Zvolena, ktorí zožali obrovské ovácie.

Oni verili, dúfali skalopevne, s tvrdosťou tatranskej žuly vo víťazstvo pravdy...

Národný patriarcha Svetozár Hurban Vajanský

Text a foto: Marián VRANOVSKÝ

Vo všeobecnosti platí, že na vývoj mladého človeka pôsobia dva hlavné faktory – rodina a prostredie. Na osobnostný rast mladého Svetozára Hurbana Vajanského – tohto budúceho „národného patriarchu Slovákov“, pôsobili spoločne a rovnako silno obidva faktory. Veď jeho rodičmi boli presvedčení národovci Jozef Miloslav Hurban, Anna Hurbanová-Jurkovičová a kraj, ktorý ho formoval, bolo legendárne Hlboké, potom Modra a Turčiansky Svätý Martin.

Slovákom nepravdivá doba, prostredie a národovecké korene ukuli z mladého človeka jednu z kľúčových osobností slovenského národného hnutia, pre ktorú v plnom rozsahu platil známy epitaf: „Oni verili, dúfali skalopevne, s tvrdosťou tatranskej žuly vo víťazstvo pravdy – hoc na smrť zmučenej, prekatej a pochovanej v tej nádeji umierali.“

OSOBNOSŤ PRÍVLASTKOV

Národovec, rusofil a konzervatívce sú len jedny z prívlastkov, ktorými sa označuje mnohokrát talentovaná osobnosť politika, spisovateľa, novinára, právnik a advokáta S. H. Vajanského. Na druhej strane popri tradicio-

nalizme mal moderné myslenie, inšpiroval celú generáciu slovenských novinárov a publicistov, podnecoval rozširovanie vzdelačného obzoru žien, súčasne všeslovansky orientovaný poznal dôverne aj nemecké prostredie, kultúru a jazyk.

K JUBILEU VELIKÁNA

Narodil sa 16. januára 1847 v Hlbokom, teda v predvečer slovenskej revolúcie, ktorú viedol jeho otec s Ľudovítom Štúrom. Vychovaný v spomínanom štúrovskom duchu a v kresťanských ideách slovenských evanjelikov a. v. prevzal po odchádzajúcej vlasteneckej generácii národnú pochodeň a odvážne s ňou svietil na cestu k slobode

v politickej tme rakúsko-uhorského mocnárstva.

Svojho sna o oslobodení Slovenska sa nedožil. Zomrel 16. augusta 1916 v Turčianskom Svätom Martine, dva roky pred rozpadom Rakúsko-Uhorska a vznikom prvej Česko-Slovenskej republiky. Medzi podujatiami, ktorými si Matica slovenská pripomína sté výročie úmrtia S. H. Vajanského, patrilo podujatie Velikán a národovec v Bardejove, ktoré sa so zamieraním na miestne odboryv regióne horného Šariša uskutočnilo prostredníctvom matičných umeleckých kolektívov s aktívnym zapojením tamajších mladých matičiarov.

„Já som pyšný, že som Slovák, ten môj jazyk zuní jako spevy archanjelov, jak šum morský

Gymnazisti v programe o Vajanskom.

vlny.“ Aj tieto Vajanského slová odznali na podujatí, ktoré organizácie sformovala G. Kaščáková, vedúca Oblastného pracoviska MS v Bardejove a členka výboru Mladej Matice. V priestoroch galérie Hornošariského osvetového strediska slávnosť otvoril a kultúrnym programom sprevádzal jeho riaditeľ J. Bochňa.

MOZAIKA PROGRAMU

Prvé kamienky do mozaiky kultúrneho programu vložili

členky folklórnej skupiny Torička z Abrahámoviec a národné slovenské piesne k tým tradičným pridal DFSk Matičiar zo Sveržova. Miestne bohaté kultúrne tradície spevom prezentoval novozaložený MO MS Rešov. Nechýbalo tiež vystúpenie Matičného klubu heligonkárov pod vedením Dušana Pribulu, ktorý je tiež členom výboru MS. Priaznivci dramatickej tvorby si mohli pozrieť divadelnú ukážku z tvorby S. H. Vajanského a prezentáciu o jeho živote v podaní študentov Gymnázia L. Stockela v Bardejove.

Osobitne však treba zdôrazniť účasť Michaila J. Dronova, mladého vedca, historika rusistu, pracovníka Inštitútu slovanských štúdií Ruskej akadémie vied v Moskve a tajomníka Rusko-slovenskej komisie historikov. Vzácný hosť pozdravil v mene týchto inštitúcií matičnú slávnosť a v príhovore vyzdvihol mimoriadny prínos S. H. Vajanského k slovensko-ruským vzťahom. Prítomní boli aj členovia Krajskej rady MS Prešovského kraja, ako aj zástupcovia kultúrneho života v Bardejove.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Rodné sestry

Sloboda sa začína vtedy a tam, kde možno hovoriť pravdu, a končí sa vtedy a tam, kde sa pravda zakazuje. Napokon, vyplýva to aj zo slov evanjelistu Jána: „Poznáte pravdu a pravda vás oslobodí.“

Sloboda a pravda si však vyžadujú jednu dôležitú vlastnosť – odvahu. Ak chceme rozmýšľať a hovoriť pravdivo, nesmieme sa báť. V oných časoch, ktoré sú každým rokom vzdialenejšie, platilo: Nemysli, ak myslíš, nehovor, ak hovoríš, nepíš, ak píšeš, nepodpisuj sa – inak sa nečuduj. Menia sa však časy až natoľko, že to dnes už neplatí? A neplatilo to vlastne plus-mínus v celých slovenských dejinách, až kam „oko dovidí“? Nie je akýsi až panický strach z pravdy dôvodom, že našu minulosť, naše dejiny tak intenzívne ukrývame sami pred sebou? Neurobila z nás nesloboda spojená so zamlčováním pravdy ľuďi ochotných byť a žiť v akomkoľvek područí? Ved' sa aj modlíme: Ako bolo na počiatku, tak nech je i teraz i vždycky, i na veky vekov. Amen.

Zrejme sa na riedkych hodinách dejepisu hovorí o slovenskom područí v časoch monarchie, osobitne v genocídnom období po roku 1875 (rok zrušenia Matice i slovenských gymnázií), počas prvého i druhého Československa (aj preto vytrvalo až takmer do posledných chvíľ spoločného štátu Slovensko s malým „s“). Zrejme sa žiaci dozvedia (mali by sa) aj o područí v rámci socialistickej éry. A raz sa budú učiť o reštrikciách, smerniciach, príkazoch či dokonca o sankciách a pokutách, ktoré nám chcú znepriemňovať život práve v týchto časoch. Budú, však? Bude dostatok slobody a s ňou spojenej pravdy, keď nám tak veľmi chýba odvaha? Područie má totiž rôzne podoby: aj zákazy obrábania pôdy, aj utečenecké kvóty, možno aj cenzúru na internete, ktovie. Veľa závisí od všetkých, najviac však od tých, ktorí našu spoločnosť vedú. Nikomu veru nechýbajú otrasy, ktoré sa u nás zvyknú spájať s rokmi s „osmičkou“ v dátume...

Aby však poučenie z našich utajovaných dejín bolo úplné, pripomeňme ešte rolu Nemcov v nich: Kedysi dávno držali v zajatí Metoda, oslepili Rastislava, oveľa neskôr vnucovali štátu, ktorého vznik urýchlili v tom najkritičnejšom čase, svoju ideológiu i neľudské konanie zrodené v ich hlavách. Držím sa osvedčených poučiek a tak som sa pravdy iba dotkol. Pravda a sloboda sú rodné sestry.

Vystúpili spolu na mýtický vrch Slovákov v Maďarsku

Sučanci v slovenských Mlynkoch a na Pilíši

O každoročnom výstupe na Pilíš v Mlynkoch sme už v SNN písali. Nechceli by sme však zmlčať, že medzi tými, čo sa vybrali za hranice k našim južným susedom, a predsa medzi svojich, boli aj seniori zo Sučian. Navštívili Vyšehrad, ktorý sa nachádza priamo na brehu Dunaja a kedysi bol rezidenciou viacerých maďarských kráľov. Sidlil tu aj Matej Korvín, ktorého spomínajú viaceré slovenské povesti. Zopár kilometrov severne od Budapešti si so záujmom pozreli v Szentendre (Svätý Ondrej) i najväčší

maďarský skanzen, ktorý má rozlohu bezmála päťdesiat hektárov. Návštevníkov tu preváža historický vlak z roku 1937, čo Sučanci tiež využili. Noc strávili v chatách v Štúrove. Po chutnej večeri sa poprechádzali po meste a popri Dunaji, odkiaľ videli vysvetlený Ostrihom a most Márie Valérie. Nasledujúci deň si pozreli obec Mlynky, ktorá je strediskom pilišských Slovákov, kde na počesť bývalého veľvyslanca v Maďarsku Juraja Migaša – dobrodinca obce – bola odhalená pamätná tabuľa. Výstup na jeho obľúbenú horu Pilíš,

na ktorú Sučanci aj vystúpili, bude od tohto roku memoriálom tohto slovenského diplomata.

(se)

Žaškovskí heligonkári vo Valči

Populárni Heligonkári žaškovskí si získali publikum aj vo Valči.

Na nedávnej celoslovenskej prehliadke Echo heligónky vo Valči, na organizovaní ktorej sa podieľajú aj miestni matičiari, zaujala päťica hudobníkov, ktorá si vraví Heligonkári žaškovskí. Do svojho repertoára si vyberajú piesne, ktoré sa odjakživa spievali v tejto oravskej obci, aj keď nie sú originálne zo Žaškova. „Tak sa nám zapáčilo, že sme si ich privlastnili a považujeme ich za svoje,“ povedal Ondrej Cho-

van z tohto muzikantského združenia, ktorý sa hre na heligónku venuje od chlapca. Ved' ju dostal ešte ako prváčik za jednotku na vysvedčení. „Vždy som obdivoval heligonkárov. Školskú tašku som nosil napok – nie na chrbte, ale vpredu na prsiach, a tváril som sa pritom, že je to heligónka. Tak sa rodičia rozhodli, že mi ju napokon kúpia,“ pridal k svojej záľube aj úsmevnú historku. Heligónku má rád, lebo

je to nástroj, ktorý nahradí kopu iných nástrojov. „Môže byť sólová aj sprievodná. My sme všetci milovníci heligónky. V dedine máme známeho majstra, ktorý ich vyrába a umenie hry na heligónke sa u nás dedí z otca na syna, aj na vnuka,“ dokresľoval pozadie žaškovského heligónkového zaujatia Ondrej Chovan a na margo valčianskej prehliadky dodal: „Výborná akcia, počasie bolo krásne, tak všetko vyznelo dobre. Len sála kultúrneho domu je už pre Valču a jej festival malá. Prišlo toľko návštevníkov, že si nemali kde sadnúť.“ Tohtoročné Echo heligónky ozvláštnil i krst prvého CD spevokolu Valčan s názvom Slovensko krásne, ktoré pokrstila starostka Valče Mária Ondráčková a predseda valčianskych matičiarov Ján Lučan, ktorý už teraz plánuje tému na budúcoročné stretnutie. Prezradil, že prehliadka heligonkárov v roku 2017 by mala byť zameraná na poľovníctvo a rybárstvo.

(se)

Foto: Jaroslav MERIAC

Medzinárodný deň detí pozdravili v Žarnovici zdravým pohybom

Piaty matičný beh žiakov

Text a foto: Jozef PIECKA

Prvé podujatie, ktoré sa v okresnom meste Žarnovica uskutočnilo pri príležitosti tohtoročného Medzinárodného dňa detí, malo už tradičný názov Matica žiakom – deti behajú pre svoje zdravie. Počas uplynulých rokov ho už po piatykrát zorganizoval Miestny odbor Matice slovenskej v Žarnovici v spolupráci so Základnou školou na Ulici F. Kráľa.

Športové popoludnie sa uskutočnilo za veľkého záujmu súťažiacich školákov. Na bežecké trate rôznej dĺžky, ktoré boli odstupňované podľa veku dievčat a chlapcov, vybehlo až osemdesiatdva žiakov I. stupňa, čo je takmer štyridsať percent zo všetkých žiakov školy na tomto stupni. Najviac, a to dvadsaťšesť, ich bolo z 2. ročníka. Počasie bolo až priveľmi horúce, no všetci zo seba vydali skutočné maximum, aby boli v cieľi medzi najlepšimi. Aj keď sa výkony nemerali na čas, nikto nechcel byť v poradí na konci. Najrýchlejší prváci boli Viktor Nosál a Emka Debnárová. Medzi druhákmi Marek Suchý a Hanka Šmondrková. Tretíakov najlepšie reprezentovali Samko Müller a Karin Melišová a medzi štvrtákmi získali prvenstvá Matúš Šmondrka a Julianka Matušková. Prvých troch v každej kategórii odmenili organizátori medailami a všetci súťažiaci dostali po behu sladkosť na doplnenie stratených kalórií a malinovku, aby dodržali aj pitný režim. Na atletickom ovále vládla príjemná atmosféra. Navzájom sa povzbudzovali nielen bežci, ale aj „nebežci“, keďže súťaže sledovalo niekoľko desiatok prítomných rodičov. Na podujatí tak bolo nie menej ako stopäťdesiat jeho priaznivcov. A tak vlastne všetci zvíťazili. Za vydatenú akciu treba vysloviť uznanie a vďaka Mgr. Melánii

Štart najpočetnejšej kategórie – chlapcov 2. ročníka.

Ceizelovej a Mgr. Darine Nikodémovej, učiteľkám Mgr. Gabriele Sucheji, Mgr. Erike Šturekovej, Mgr. Gabriele Čiernej, vychovávateľkám ŠKD Erike Gulašovej, Radomíre Pacalajovej, Alene Necpalovej, Katarine Šavoltovej aj Michaelae Sutkovej, ktorá podujatie dokumentovala. Väčšina z nich sú aj matičiarky.

OPRAVA

V SNN 21 sme omylom v rozhovore s M. Vyšnou zamenili termín slovenské za slovanské. Preto uverejňujeme opravu: Svoj úžitok priniesli zborníky z troch konferencií, máme vypracované analýzy a štúdie, ktoré by bolo dobré viac prezentovať, v rámci SNV sme schopní realizovať aj prezentačné spoty, je žiaduce pokračovať v spolupráci so slovanskými menšinami v SR a zintenzívniť vzťahy s nimi, príslušnými štátnymi orgánmi a tretím sektorom a aj naďalej sa podieľať na ochrane základných práv majority.

PRIPOMÍNAME SI

4. júna
– nedožitý osemdesiaty spíšského rímskokatolíckeho biskupa Františka Tondru (1936 – 2012)

5. júna
– dvestoosemdesiatpäť rokov, čo mimoriadny súd v Bratislave odsúdil osvietenského mysliteľa, evanjelického kňaza z Myjavy Daniela Krmana „za vzburu“ na doživotný žalár v podzemí Bratislavského hradu (1731); vtedy mal šesťdesiatosem rokov, v žalári prežil ešte jedno desaťročie; vrcholom jeho tvorby je dielo Itinerarium

– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil slovenský matematik, fyzik a geodet Karol Fuchs (1851 – 1916)

6. júna
– stopäťdesiatpäť rokov, čo sa v Martine začalo veľké národné zhromaždenie (1861), ktoré prijalo historické Memorandum národa slovenského

– pri desiatom výročí Memoranda (1871) na podnet Viliama Pauliého-Tótha sa v Martine zhromaždení Slováci dohodli, že v budúcich voľbách do uhorského snemu kandidujú ako samostatná politická sila – tak vznikla Slovenská národná strana a jej tlačový orgán Národné noviny; 145. výročie

– dvadsaťpäť rokov od smrti jedného z predstaviteľov demokratického úsilia v komunistickej strane Antona Ťažkého (1898 – 1991), Dubčekovho priateľa, najstaršieho brata spisovateľa Ladislava Ťažkého

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel významný architekt, profesor SVŠT (dnešnej STU) a dvorný projektant Baťovej firmy v tridsiatych a štyridsiatych rokoch Vladimír Karfik (1901 – 1996)

– prozaik a dramatik Peter Kováčik, člen Spolku slovenských spisovateľov, má osemdesiat; je aj plodný autor rozhlasových hier, aj scenárista populárnej filmovej trilógie Nevera po slovensky

7. júna
– osemdesiatpäťku by oslavovala prvá dáma slovenského javiskového humoru Magda Paveľková (1931 – 2015)

8. júna
– hlbavý básnik a esejista, novinár a člen predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov Teodor Križka má šesťdesiat rokov

9. júna
– pred pätnástimi rokmi svoje štíty, ateliér a kútik v smokoveckom Grande navždy opustil legendárny tatranský objaviteľ nových horolezeckých ciest, redaktor a grafik Arno Puškáš, zakladateľ Horskej služby (1925 – 2001)

10. júna
– stopäťdesiat rokov od narodenia jedného z najagilnejších Slovákov v Amerike Ružomberčana Fedora Ignáca Salvu (1901 – 1988), ktorý o problémoch Slovákov v USA rokoval aj prezidentom T. W. Rooseveltom

– nedožitý deväťdesiaty kedyosi populárneho sólistu Operety Novej scény Karola Vlacha (1926 – 1982), ktorý s operetnými áriami bol na niekoľkých turné po svete a nahral aj veľa gramofonných tanečných piesní

– sedemdesiatpäťku oslávi režisér Peter Mikulík, ktorý v Slovenskom národnom divadle pracuje už neuvieriteľných päťdesiatštyri rokov

(jč)